

ב"ה • ערב שבת קודש, פרשת לך לך • ז' מרחשוון ה'תשפ"ה

1574

התקשרות

מצורף גם
לשבועון
כפר חב"ד

20176 / freidin levi

תפילת מנחה, ג' מרחשוון תשמ"ח

הכי חשוב שהילדים שלנו, הנכדים שלנו והמשפחה שלנו יהיו
נושאי הדגל של הערכים שלמענם אנו נלחמים
/ התוועדות עם הרבי

כשאנו יוצאים לעבודה, אנו נעשים שותפים לקדוש ברוך הוא
ביצירה בעולם / שיעור בלקוטי שיחות

03

כאשר מנהלים מערכה ולוחמים עבור הפצת התורה שתגיע לכל פינה – זה עצמו אינו מספיק. יש להבטיח שהילדים וכל בני המשפחה יהיו ממשיכים נאמנים, ולא רק ממשיכים אלא גם לוחמים נאמנים, למען אותו אידיאל ואותה תורה שעבורם נלחמו אביהם וסביהם! • **התועדות עם הרבי**

04

המדרש מספר שאברהם אבינו במהלך מסעו ממולדתו בחר בארץ ישראל, לאחר שהתרשם מהחריצות ותרבות העבודה של תושביה. הסיפור הזה מוביל אותנו לעיון ומחשבה על ערך ההשקעה והמאמץ – בעבודה, בעבודת השם ובכלל בחיים • **שיעור בלקוטי שיחות**

12

פרשת השבוע עוסקת ביהודי הראשון, אברהם אבינו, ובמעמד המיוחד של ברית בין הבתרים, בו כרת אלוקים עימו ועם זרעו ברית לדורות. ועל כך נשאלת השאלה: איזה מין דבר זה 'לכרות ברית' בין בן אנוש לבין הקדוש ברוך הוא? מה משמעות הברית הזו? במאמר **"אתם נצבים"** מאת הרבי, נעמיק במשמעות הפנימית של הברית יהודי-אלוים, בכמה בדים • **אור וחיות**

16

המוח שלנו פועל ללא הרף. מה המחשבות שלנו אומרות עלינו? מניין מגיעות אלינו מחשבות רעות? האם הן מוכיחות שאנו במצב רוחני נמוך? אפשר לשלוט בהן? איך נגיע למצב שהמחשבות שלנו יהיו רק חיוביות? • **מכתב מבואר**

17

סיפורו של "ספר התורה של הרבי". ספר תורה קטן שעבר גלגולים רבים ומספר סיפור של מסירות נפש לתורה ולאמונה • **תמונה מספרת**

איך הגענו לארץ הזו דווקא?

זוהי שאלה מעניינת, שקשורה למסעו של אברהם אבינו בעקבות קריאתו של הקדוש ברוך הוא: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך". המדרש מספר שאברהם אבינו ביקש מהקדוש ברוך הוא שייתן לו את הארץ, לאחר שראה את המקומיים עמלים בעבודת האדמה. זהו הנושא שבו אנו עוסקים בשיעור בלקוטי שיחות: מהו הערך והאידיאל היהודי בחיי עבודה, עמל והשקעה?

במאמר במדור "אור וחיות", הבאנו מאמר של הרבי שמתעמק בנושא הברית בין יהודי לבין הקדוש ברוך הוא. הברית עליה אנו קוראים בפרשה היא אחת מתוך כמה בריתות, שלכל אחת משמעות שונה בחיים הרוחניים.

במדור ההתועדות הבאנו מדברי הרבי לקבוצת עסקנים שפעלו לגייס כספים ולפתח את מוסדות התורה והיישבות. אברהם אבינו מפליא לשבח את תכונותיו הייחודיות של אליעזר עבדו, ובכל זאת מתלונן על כך שאין לו בן שיירש אותו. מכאן – שכאשר אנו נלחמים למען מטרה ואידיאל, ההצלחה האמיתית והחשובה היא שמשפחתנו וילדינו בעצמם ימשיכו באותה דרך.

למנוי דיגיטלי ל'התקשרות':
chabadisrael.co.il/alonichabad

וארט חסידות - 18 • עת לדעת - 20 • שניים מקרא - 21 • לוח חב"ד - 31 • זמנים ושיעורי השבוע - 32

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
י"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
עורך: שלום בלוי
מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפר חב"ד
1574 • גיליון 74 • ISSN 7474-0793 • 6084000

לתגובות, הערות וחומרים לפרסום: HitkashrutEdit@gmail.com
התמונות מפורסמות באדיבות חברת JEM ותודתנו נתונה להם

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד
לחיזוק ההתקשרות ל**"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו" מליובאוויטש**
צוקללה"ה נבג"מ ז"ע

הכי חשוב שהילדים שלנו, הנכדים שלנו והמשפחה שלנו יהיו נושאי הדגל של הערכים שלמענם אנו נלחמים

(משיחה לעסקנים חינוכיים, ו מרחשוון תשכ"ד – תורת מנחם, כרך לח, עמוד 217)

בפרשת השבוע מסופר שהקדוש ברוך הוא הבטיח לאברהם אבינו שכר רב, ועל זה השיב אברהם לקדוש ברוך הוא: מהי התועלת בריבוי השכר כאשר אין לי בנים, וכל מה שיש לי יירש אליעזר?

כאשר אברהם מדבר על אליעזר, הוא מתאר את דמותו במילים "בן משק ביתי הוא דמשק אליעזר". בכך מדגיש אברהם את מעלותיו של אליעזר. כפי שמפרש רש"י: "**בן משק ביתי** - שכל ביתי ניזון על פיו. **דמשק** - שרדף המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון: דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים".

היינו, שאליעזר מנהל עבור אברהם את עסקיו, ועושה זאת בהצלחה. וכאשר אברהם אבינו היה צריך לצאת למלחמה, ניהל אליעזר את המלחמה וניצח בה. וגם כאשר אברהם לומד תורה ומפרסם בעולם אודות הקדוש ברוך הוא שהוא בורא העולם, אליעזר הוא זה שמקבל את תורתו וממלא את השליחות שלו לפרסם אותה בעולם.

אך לכאורה, מספיק היה שאברהם יאמר לקדוש ברוך הוא: "הן לי לא נתת זרע, והנה בן ביתי יורש אותי" - כלומר, שהיורש שלי הוא אדם זר ולא קרוב משפחתי. לשם מה מדגיש אברהם אבינו שאדם זר זה הוא אליעזר שיש לו את כל המעלות הללו?

ההסבר הוא:

בטבעו של אדם, רצונו וחפצו שתהיה לו **הצלחה** באותם דברים שבהם הוא מתייגע. יש בני אדם שהחיות והלהט שלהם בעסקים ומסחר, יש בני אדם שהדבר שמעניין אותם הוא כיבוש מדינות חדשות ועד לכיבוש העולם, ויש בני אדם שכל מעיינם הוא בהפצת אמונתם והאידיאליים שלהם בכל העולם. המשותף לכולם הוא שכאשר הם רואים **הצלחה** בתחומם, הם משיגים בכך את התכלית המרכזית של חייהם.

על כך באה התורה ומספרת לנו, שכל זה אינו אלא חצי עבודה. מתי אדם יכול להיות **מרוצה ושמח** מהפצת אמונתו ותורתו בכל מקום, מכיבוש שדות פעולה חדשים ומההצלחה בפיתוח העסקים? אך ורק כאשר הוא יודע שכל זה יועבר וימשיך להתנהל על ידי **בנו**.

לכן אברהם מדגיש את מעלותיו של אליעזר בטענתו לקדוש ברוך הוא על מי שיירש אותו. אברהם אומר לקדוש ברוך הוא: גם כאשר ישנו עבד מסור כמו אליעזר, שבוודאי ימשיך לפרסם את תורתו, להרחיב את עסקיו ולכבוש את כל המדינות שרציתי לכבוש - לא זה השכר שאני מבקש. רצונו וחפצו של אברהם הוא שיהיו לו **ילדים משלו**, שהם יהיו אלה שימשיכו את כל הפעולות והעניינים שעבורם **נלחם**, עבורם **מסר את נפשו**, ועבורם ביקש מהקדוש ברוך הוא ברכת הצלחה!

זוהי הוראה לכל אחד מאיתנו:

כאשר מנהלים מערכה ולוחמים עבור אידיאל מסוים, עבור הפצת התורה שתגיע לכל פינה - זה עצמו איננו מספיק. יש להבטיח שהילדים וכל בני המשפחה יהיו ממשיכים נאמנים, ולא רק ממשיכים אלא גם לוחמים נאמנים, למען אותו אידיאל ואותה תורה שעבורם נלחמו אביהם וסביהם!

לכן ראינו שגדולי ישראל - החל ממשה רבינו ועד לדורות האחרונים - הטילו את מלוא כובד המשקל על עניין **החינוך**. הם לא הסתפקו בהכרזות והצהרות שצריכים לפעול למען **עולם** של צדק, יושר ושלוש, אלא השתדלו ופעלו **שהילדים שלנו, הנכדים שלנו והמשפחה שלנו** יהיו נושאי הדגל של כל האידיאליים שעבורם יהודים נלחמו ומסרו את נפשם במשך כל הדורות.

הכנענים העובדים

הסיפור של עם ישראל וארץ ישראל מתחיל בפרשתנו. אברהם אבינו יוצא מבית אביו בחרן, והולך בציווי השם אל ארץ כנען. כאשר הוא נכנס ארצה ומגיע לשכם, מתגלה אליו השם ומעניק לו הבטחה - הארץ הזו תינתן לצאצאיו¹:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם, וַיֹּאמֶר: לִירֵעֶךָ אֲמֵן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת.

המדרש מספר לנו מה עומד ברקע ההבטחה²:

בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהריים ובארם נחור, ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים. אמר: הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת! וכיוון שהגיע לסולמה של צור, ראה אותן עסוקין בניכוש בשעת הניכוש, בעידור בשעת העידור. אמר: הלואי יהא חלקי בארץ הזאת! אמר לו הקדוש ברוך הוא: "לירעך אתן את הארץ הזאת".

מסעו של אברהם אל הארץ מתחיל בחרן - כיום בטורקיה, קרוב לגבול עם סוריה. הוא יורד דרומה אל תוך סוריה, עובר בדרך המובילה אל העיר צור שבלבנון ונכנס לארץ כנען מצפון. נזכור שאברהם יוצא אל המסע בלי לדעת לאן בעצם הוא הולך. "לך לך אל הארץ אשר אראך", אומר לו הקדוש ברוך הוא - והוא קם ומתחיל ללכת. בדרכו חולף אברהם על פני מספר ארצות, אך מתרשם לשלילה מהמקומיים. אברהם רואה אותם מעבירים את הימים בבטלה ובחוסר מעש, ומבקש מהקדוש ברוך הוא: לא כאן. אינני רוצה לגור בארץ הזו.

כשאברהם נכנס לארץ כנען, הוא רואה משהו אחר. אברהם רואה אנשי עמל חרוצים, חקלאים שיוצאים לעבוד קשה באדמה. הם לא רק חורשים וזורעים, אלא גם עובדים קשה כדי לתחזק את החלקות שלהם. כשצריך הם מנכשים את הצמחים המזיקים, וכשצריך הם מכשירים את הקרקע לחרישה ולהשקיה.

תרבות העבודה והחריצות של תושבי כנען מרשימות את אברהם. הוא פונה להשם ומביע את המשאלה שלו: "הלואי יהא חלקי בארץ הזאת!". הקדוש ברוך הוא נענה ומבטיח לו: אכן, זו הארץ שאתה וצאצאך תקבלו.

אנו לומדים את דברי המדרש הללו, ומרימים גבה בפליאה:

חז"ל אומרים ש"מעשיהם של כנעניים מקולקלים מכל עמים".

1. בראשית, יב, ז.
2. בראשית רבה, לט, ח.

א. תנ"כ אחרי יח, ג. וראה עוד דוד"ל - ע"ז - שם לפני זה, ובפרש"י עה"ת שם.

בלקוטי שיחות

עבודה יהודית

המדרש מספר שאברהם אבינו במהלך מסעו ממולדתו בחר בארץ ישראל, לאחר שהתרשם מהחריצות ותרבות העבודה של תושביה. הסיפור הזה מוביל אותנו לעיון ומחשבה על ערך ההשקעה והמאמץ - בעבודה, בעבודת השם ובכלל בחיים.

השיחה המלאה - בלקוטי שיחות, חלק טו, שיחה רביעית לכרשת לך לך

על פרשיות השבוע. חנים ומונחים
צוות העורכים:
הרב דויד אולידורט
הרב יוסף מרגליות
הרב ישראל אריה ליב רבינוביץ
סניאודסאן
מלובאוויטש
ספר ראשון - כך ראשון
בראשית

לעמול ביגיע כפיו, ובעמלו יביא לחמו. והעושה עושר שלא בעמל וביגיע כפים, הוא עמל ואון ולא יצמיח ולא יתקיים ביד בניו. סוף דבר, שעיקר הצלחת האדם תלוי בהשתדלותו ובעמלו ויגיע כפו".

יש שיראו בזה אמירה מייאשת של הרמתידיים: כל החיים הם כמו מרוץ עכברים, ואי אפשר להימלט מזה. אבל האמת רחוקה מכך לחלוטין. הפסוק הזה מבטא עמדה ערכית חיובית. יש בו בשורה עצומה: "אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד" - בשביל זה נולדנו, למטרה זו בדיוק השם שלח את הנשמה שלנו לחיות כאן בעולם. העמל הוא חלק ממי שאנחנו כבני אדם וכיהודים שמגשימים כאן משימה.

נקרא את הדברים בלשונו של הרבי:

הטוב האמיתי הוא שהאדם יגיע לדרגה שבה הוא נעשה כביכול דומה לבוראו. כלשון חז"ל: "שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית".

לפיכך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם באופן כזה שהאדם לא יקבל את הנצרך לו מן המוכן, אלא דווקא באמצעות עמל ויגיעה.

כדי שעל ידי זה הוא יתרומם לדרגה של "משפיע", דומה לבוראו - על ידי שהאדם עמל ויוצר בכוחות עצמו.

ננסה תרגיל מחשבתי קטן. הבה נדמיין לעצמנו חיים בעולם נטול עמל: משכורת חודשית מכובדת מופיעה בחשבון הבנק, בעוד אני יושב רגל על רגל ומתרווח על הכורסה בנחת; מזון משובח ומגוון נוחת היישר לצלחת, בלי מסע קניות מפרך ובלי עבודה מייגעת במטבח.

אפשר להרחיב את הניסוי גם לתחום האינטלקטואלי והרוחני. מה אם הפיתוחים וההידושים היו פשוט קורים ככה לבד? ומה אם היינו יכולים להיות עובדי השם מושלמים בלי להילחם ביצרים ופיתויים?

על פניו, זה נשמע מעולה. מה רע בעולם מושלם כזה, שבו לא צריך לרדוף ולהתאמץ כל הזמן כדי להשיג את צרכי הקיום שלנו ולהגיע להישגים ולהצלחות?

ואם מעשיהם של הכנענים באופן כללי היו "מקולקלים מכל עמים", גם ביחס לעם שבארם נהריים - איך ייתכן לומר שהמעלה היחידה של יושבי הארץ שהיא ההתעסקות במלאכה, תגבר על כל החסרונות האחרים שלהם, עד שמשום כך דווקא זו הארץ הראויה לבני ישראל?

האומנם עבודת הכפיים חשובה עד כדי כך שהיא השיקול המרכזי של אברהם אבינו בבחירת הארץ שתהיה בעתיד ארץ ישראל? האם נתוני האבטלה ושיעור התעסוקה זה מה שחשוב בשאלה הגורלית היכן תיקבע ארץ הקודש?

השאלה מתחזקת לאור מה שאנחנו יודעים מהצד השני על תכונותיהם של הכנענים, כאנשים מושחתים ונחותים מבחינה מוסרית. חז"ל אומרים זאת בצורה קיצונית וחריפה: "מעשיהם של כנעניים [הכי] מקולקלים מכל [ה]עמים!" אז מה אם הם עובדים קשה ובחריצות באדמה?

מכך שלמרות החסרונות הרבים של בני כנען, אברהם מתחשב בבחירתו דווקא בתרבות העבודה והעמל שלהם - איננו יכולים שלא להסיק שהעבודה היא אכן עניין מהותי וקריטי בעל ערך מיוחד.

זה חשוב מאד עבור כל אחד מאיתנו. כולנו מפנים לטובת העבודה את מיטב הכוחות והזמן שלנו, כדי להביא פרנסה הביתה. אצל רבים זה נתפס ככורח ואילוץ בהבנה ש"אלה החיים" ואין מה לעשות. אך כעת נפנה ללמוד את הנושא לעומק ונראה שבעבודה יש ערך ואידיאל יהודי לחיים בכלל ולחיים הרוחניים במיוחד.

אדם לעמל יולד

את המסע שלנו אחר ערך העבודה נתחיל בפסוק מפורסם מספר איוב³:

כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד.

האמירה הזו מביעה את אחת מעובדות החיים הבסיסיות ביותר: נולדנו כדי לעבוד ולעמול. שום הישג אמיתי לא מגיע בלי שנוזע ונתאמץ למענו. כך למשל כותב אחד המפרשים⁴: "שהאדם נולד

ב. שבת י, א. ק"ט, ב.

ג. להעיר מחדא"ג מהרש"א סנהדרין צט, ב, ד"לעמל" ר"ת "ללמוד ע"מ ללמד".

3. ה, ז.

4. מלבי"ם על הפסוק.

אך עדיין נצטרך לברר לאיזה עמל בדיוק הכוונה. הלא ההשקעה והעמל הן תנאים להצלחה בכל תחומי החיים. אז על מה בדיוק אנחנו אומרים ש"לכך נולדנו" ולמטרה זו השם ברא אותנו?

"נפש עמל עמלה לו"

את התשובה אנו מוצאים בדיון מעניין בגמרא⁵:

כל אדם לעמל נברא, שנאמר: "כי אדם לעמל יולד".

איני יודע אם לעמל פה נברא, אם לעמל מלאכה נברא -

כשהוא אומר: "[נפש עמל עמלה לו] כי אכף עליי פיהו", הוי אומר: לעמל פה נברא.

ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה -

כשהוא אומר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו", הוי אומר: לעמל תורה נברא.

הפסקה הזו מופיעה בלב סוגיה העוסקת כולה במעלות שישנן בלימוד התורה. כפי שאפשר לראות, הקטע מוביל אותנו למסקנה ברורה: אדם נברא כדי **לעמול בתורה** - ללמוד תורה מתוך השקעה ומאמץ, בהתמדה ובהשקעת זמן וכוחות נפש ומחשבה.

אך לא רק המסקנה חשובה. כפי שהרבי מלמד אותנו, בתורה - גם הבנות ראשוניות שהועלו אך לבסוף נדחו ולא התקבלו, הן נכונות ונושאות איזו אמת. שום משפט וסברה בגמרא לא יכולים להיות מופרכים לגמרי, מעצם היותם חלק מהתורה הקדושה. כך גם בסוגייה שלנו, עלינו לשים לב לא רק למסקנה הסופית אלא גם לשלבים שמובילים אותנו עד אליה.

ובכן, אנחנו יכולים להבחין בשלושה סוגי "עמל" שהגמרא מתארת, לפי הסדר: עמל **מלאכה** - מלאכת כפיים, עבודה פיזית שתורמת לפיתוח ושכלול של העולם; עמל **שיחה** - השקעה בעולם המילים והרעיונות, פיתוח הדיבור והשיח; ועמל **תורה** (שני האחרונים הם מסוג "עמל פה" - עמל שקשור בעיקר לדיבור ופחות לפעילות פיזית).

למעשה, אנחנו יכולים להבין מהסוגייה בגמרא כך: כל אדם נולד כדי שיעמול, וזו התכלית של חייו. על איזה "עמל" מדובר? קודם כל כדי שייצא לעבודה, בנוסף לכך כדי שישקיע גם ברעיונות

אך אם נחשוב על כך עוד קצת, נחוש מיד שחיים כאלה לוקים בחסר מהותי. חיים ללא עמל הם חיים של מתנת חינוך. אלו חיים בהם האדם איננו שחקן פעיל אלא כלי משחק פסיבי על לוח השחמט או בובה חסרת אישיות בתיאטרון בובות. במקום להשיג דברים בכוחות עצמו, הוא מקבל הכול מן המוכן בלי השקעה ויצירה.

הנחות והרווחה בחיים שכאלה עלולות להטעות אותנו. במבחן האמת, אף אחד מאיתנו לא היה מוכן להתפרנס מלעשות כלום. לא היינו מסכימים להצעה מפתה שאומרת שאנחנו מתחייבים לשבת מובטלים בבית, ובתמורה לכך מישהו ידאג לנו למקור מלא.

זהו כל טבעו של האדם: לשאוף לחקור, לגלות וליצור. המאמץ איננו אילוץ שמגיע בלית ברירה, הוא חלק מתהליך היצירה וההישג. רק כאשר אנחנו עמלים על בנייה של משהו בעשר אצבעות, אנחנו יודעים להעריך אותו. רק כך אנחנו חשים סיפוק, אושר וחדוות יצירה. רק בדרך הזו אנו מתמלאים בתחושת משמעות וערך עצמי.

את התובנה הפשוטה הזו, כל חוקר כלכלה התנהגותית וכל מומחה לפסיכולוגיית האושר יכול לאשר. אך כאן אנחנו לומדים משהו עמוק הרבה יותר: הקדוש ברוך הוא טבע בנו את התכונה האנושית הזו - **כדי להפוך אותנו לשותפים שלו ביצירה**.

השם הוא זה שתכנן ויצר בכוונה תחילה אותנו ואת העולם בצורה כזו, שבה חינוך שווה חינוך ושכל הישג תלוי במאמץ ובהשקעה. וזאת במטרה לעשות אותנו שותפיו. אילו היינו מקבלים הכול במתנה, היינו תלותיים ופסיביים. כאשר אנחנו נדרשים לקום מהספה, להפשיל שרוולים ולעבוד קשה כדי להצליח, בכל תחום בחיים - זה הופך אותנו ל**יוצרים**.

אולי זה נשמע לנו חלק מעובדות הקיום הפשוטות, אבל יש כאן חידוש עצום. כמו כל שאר הדברים הקיימים בעולם, אנחנו נבראנו בידי הקדוש ברוך הוא. נברא מעצם הגדרתו איננו עצמאי והוא תלוי לקיומו והתפתחותו בבורא. והנה, לפחות במובן מסוים, השם טובע בנו תכונה אנושית ייחודית ומזמין אותנו להיות 'בצד שלו' - להיות "דומים לבורא", ליצור בעצמנו בעולם.

קיבלנו מעט מושג על הערך הייחודי שטמון בעצם העמל שנדרש מאיתנו כדי להצליח בחיים.

5. סנהדרין, צט, ב.

שותפים במעשה בראשית

נתחיל ב"עמל מלאכה":

כיוון שהמעלה של ה"עמל" היא בכך שעל ידי זה מתרום האדם לדרגת "משפיע", "שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית",

מסתבר שהכוונה היא לא לעמל בעניינים שעומדים במדרגתו של האדם, אלא ליגיעה בדברים שבאמצעותם הוא משפיע על מעשה בראשית, דומם צומח חי של העולם, ובכך דווקא הוא נעשה שותף במעשה בראשית.

שאלנו: איזה אידיאל בדיוק יש ב"עמל מלאכה" - בעבודה פיזית?

לשם כך עלינו לזכור את התובנה היסודית שעומדת מאחורי העיקרון של "אדם לעמל יולד", והיא: הקדוש ברוך הוא רוצה שנהיה 'שותפים' שלו ביצירה בעולם. ובכן, באיזה תחום בחיים אנחנו הכי "דומים לבורא", כביכול?

זה אולי יישמע לנו מוזר והפוך מהאינטואיציה, אבל דווקא בעבודת כפיים וגפיים אנחנו עושים את הדבר הכי דומה לבריאת העולם. השקעה תמורת הישג - זה נכון בכל תחומי החיים. אבל רק בעבודה פיזית, אנחנו עוסקים ב"מעשה בראשית" כמו הקדוש ברוך הוא. כשאנחנו בונים משהו, מתקנים, מסדרים - במגע, בתנועה ובהפעלת כוח פיזי - אנחנו מתעסקים בחומר ובמציאות הגשמית של העולם.

זו המשמעות הבסיסית של להיות "שותף" של הקדוש ברוך הוא - קודם כל להשפיע על המציאות עצמה.

כך זה בחיי העבודה במובן הפשוט ביותר, וכך גם בעבודת השם:

על ידי שהאדם עמל במלאכתו באופן הרצוי על פי התורה, הרי הוא משפיע בבריאה וגורם לכך שהבריאה כולה תהיה כראוי,

ולכן נעשה על ידי זה שותף במעשה בראשית.

הערך בעבודת כפיים נכון לכל אדם באשר הוא.

ודיבורים, ובסופו של דבר התכלית היא לעמוד בלימוד תורה.

והשאלה מתבקשת:

איזו מעלה ישנה ב"עמל מלאכה", שמצדיקה את האמירה שבעבודה כל תכלית בריאת האדם?

גם הסברה השנייה, שאדם נברא למען "עמל שיחה", אינה מובנת. ובמיוחד לפי דברי הרמב"ם בהרחבה¹, שרוב הדיבורים הם דיבורים בלתי רצויים.

אנחנו יכולים להבין מדוע "עמל תורה" הוא אידיאל נשגב. יהודי שמקדיש את חייו ללימוד התורה, בהשקעה עצומה ומתוך ויתור על הנאות החיים, אכן מגשים את ייעודו בעולם.

אבל איזה ערך יש ליגיעה דווקא ב"מלאכה" ובעבודה הפיזית, עד כדי כך שהגמרא מחשיבה אותה כחלק מ"תכלית בריאת האדם"? אדם צריך לצאת לעבוד כדי להביא לחם הביתה, ואולי גם לחוש סיפוק ומשמעות. אבל באיזה מובן זוהי משימת חייו?

שאלה דומה אנו יכולים לשאול על "עמל שיחה". האם הדיבור הוא תכונה שיש להתפאר בה, או שמא דווקא להיפך? דיבור הוא כמובן כלי רב עוצמה, שיכול לשמש כדי לפתח ולהביע הגות ורגש. אבל לרוב זה ממש לא כך.

הרמב"ם בפירושו למסכת אבות כותב: "רוב הדיבורים תוספת ומותר וחטא. כשירבה האדם דברים, יפגע על כל פנים. שאי אפשר שלא יהיה בדבריו דיבור אחד שאין ראוי לאמרו. וממופתי החכמים - מיעוט הדיבורים, וממופתי הסכלים - רוב הדיבורים". כל אחד מאיתנו יכול בחשבון קצר לגלות כמה מהמילים שהוא מוציא מהפה הן בעלות ערך חיובי, אם בכלל, או ריקות, מזיקות ואולי אף אסורות.

אז איך אפשר בכלל לחשוב שאדם נולד ל"עמל שיחה"? וכי בשביל זה נולדנו - כדי לא לסתום את הפה? כדי לדבר ולפטפט?

את התשובה המלאה נגלה בשלבים, בהתאם לשלושת השלבים בסוגיית הגמרא שהבאנו. נעבור על כל "עמל" בתורה, ונבין מהו באמת ואיזה ערך אנו יכולים לקחת ממנו לחיים בכלל, ובמיוחד לחיים הרוחניים של עבודת השם. מתוך המכלול נקבל תמונה שלמה שתבהיר לנו את הנושא כולו.

ד. בפ' המשנה (אבות פ"א מ"ז) "ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה".

מכספי הפנסיה. אך כיוון שהעבודה עצמה היא מטרה, נוכל להבין שהפסקת העבודה נוגדת את מטרת בריאת האדם!

זו הייתה עמדתו הברורה של הרבי, בתור מענה לאלו שביקשו את עצתו בעניין.

הנה קטע קצר מדברים שאמר הרבי בהתוועדות לכבוד יום הולדתו השמונים⁷:

"נהוג במדינה זו, שכאשר האדם רואה שעל פי ה'תעודת לידה' הרי הוא כבר קרוב לגיל חמישים, וכיוצא בזה - פורש הוא מכל ענייניו ויוצא 'לגמלאות', ונעשה פחות פעיל בכל הקשור לפעולה והוספה בענייני אנושיות (שזוהי תכלית ומטרת בריאתו)!"

ועל זה אומרים לו: "אדם לעמל יולד!" הקדוש ברוך הוא ברא את האדם למטרה ותכלית מסוימת, כדי לגלות אלוקות בעולם. ולכן, כאשר האדם רואה שהקדוש ברוך הוא נתן לו שנה נוספת לאחר שהגיע לגיל חמישים, שישים וכיוצא בזה - הרי זו הוכחה שיש לו עדיין שליחות מסוימת לפעול בעולם!

וכאשר טוען שכבר עמל והתייגע במשך ריבוי שנים, ועתה 'מגיע לו' ליהנות ולאכול את ה'פירות' שצמחו על ידי עבודתו ויגיעתו - אומרת לו התורה: "היום לעשותם". כל זמן שנשמתו בגופו, דורשים ממנו "לעשותם" - להוסיף ולפעול במילוי שליחותו בעולם, שזוהי תכלית בריאתו!"

האדם המחדש

כעת נעבור ל"עמל שיחה":

כיוון שהקדוש ברוך הוא לא רק "משפיע" על הבריאה, אלא גם מחדש את הבריאה, מובן שגם ה"שותפות" של האדם במעשה בראשית, הרי היא בשלמותה רק בעת שהוא גם מחדש משהו בבריאה.

לכן אין די ב"עמל מלאכה". כי ב"עמל מלאכה" לא מתבטא יתרוננו של האדם על שאר סוגי הנבראים, שהרי כוח העשייה קיים גם אצל בעלי החיים. ב"עמל מלאכה" משפר האדם את הבריאה, אך

אבל אצל יהודי, גם העבודה היא חלק משליחות החיים בעולם. כאשר אנחנו יוצאים לעבודה, אנחנו לא רק מתפרנסים אלא גם מתקנים. בציד שלנו, במשימות שלנו, ואפילו בדרך אל העבודה וממנה - מחכים לנו 'ניצוצות' של קדושה לגלות.

כשאנחנו עושים את העבודה לפי רצון השם, ביושר ובהגינות ומתוך כוונה לעבוד את השם ולהביא את האור גם לעבודה - אנחנו לא סתם משפיעים על העולם, אלא מתקנים אותו ומעלים אותו. כל חפץ שמשמש אותנו בעבודה כדי לעשות את שליחותנו בעולם הזה, הופך להיות מואר ובעל משמעות. יש יותר "שותף" במעשה בראשית" מזה?

זהו הסוד של "עמל מלאכה": זה לא רק אמצעי להשגת פרנסה, הגשמה אישית, סיפוק או חדות יצירה. זוהי התכלית עצמה, זו המשימה שלנו כאן בעולם! כך אומרים חז"ל על אחד מעשרת הדיברות: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך - זו מצוות עשה!". יש לנו ציווי מהשם לצאת לעבוד, בדגש על עבודה פיזית - משום שזו הדרך שלנו להיות פעילים בתיקון והארה של העולם.

אחד מחסידיו של האדמו"ר מקוצק, שהיה תלמיד חכם וחתנו של עשיר גדול, נכנס אל האדמו"ר ופרץ בבכי מתוך שברון לב:

"במשך עשרים שנה ישבתי ולמדתי תורה במסירות, כאשר חותני דואג לכל מחסורי. אולם לפני חצי שנה, חותני נפטר וכל עול העסקים נפל עליי. כמעט ולא נותר לי פנאי ללמוד. אני שבור מכך לחלוטין".

הביט בו האדמו"ר בחיוך ואמר:

"עד עתה עסקת בעיקר במצווה אחת. בדוק וראה כמה מצוות אתה זוכה לקיים עכשיו, כאשר אתה נושא ונותן באמונה, ועוסק בצדקה וגמילות חסדים. מניין לך שהדבר גורם פחות נחת רוח למעלה?"...

אחת ההשלכות המעשיות הבולטות מההסתכלות שקיבלנו כאן על "עמל מלאכה" היא בנושא הפרישה לגמלאות.

אם העבודה הייתה רק אמצעי עבור השגת פרנסה, אכן היה היגיון לפרוש ולהתפרנס

7. תורת מנחם - התוועדויות, תשמ"ב, חלק ג, עמוד 1202.

8. מכילתא, שמות, כ, ט.

איננו מעלה אותה מעבר לדרגתה - הוא לא מחדש בה.

רק כאשר "עמל מלאכה" קשור עם "עמל שיחה", שהמלאכה וההשפעה בעולם הן באופן שבאה בהן לידי ביטוי המעלה של מין המדבר" - אז נוצר בבריאה חידוש, יתרון שנעלה מהבריאה כפי שהיא מצד עצמה.

כדי להבין מה יש ב"עמל שיחה", נזכור שוב את עקרון המפתח: הערך האמיתי שבעמל הוא בכך שזו הדרך שלנו להיות 'שותפים' של הקדוש ברוך הוא ביצירה בעולם.

ב"עמל מלאכה" דיברנו על שותפות ברמה הבסיסית, של תיקון העולם במגע ובתנועה פיזיים. אבל יש רמה עמוקה יותר של שותפות, והיא ההמצאה והחדשנות. הביטוי המובהק ביותר לכך נמצא בצד ההומני והרוחני יותר של האדם, בהיותו של האדם יצור מתבונן וחושב.

"עמל שיחה" אלה לא סתם דיבורים, כפי שיכולנו אולי להבין קודם. הכוונה היא למאמץ מחשבתי של מילים ורעיונות. אם נדייק יותר, הכוונה היא לביטוי של הכישורים והיכולות המיוחדות שיש לנו כבני אדם.

יתרוננו המהותי של האדם על פני בעלי החיים הוא היותו "מְדַבֵּר" - זאת אומרת, בעל היכולת המופלאה לתקשר ולהביע את עצמו ואת מה שקורה בעולמו הפנימי, ואף להגות רעיונות חדשים. כך ש"עמל שיחה" כולל את מה שאנו עושים בתכנון ובלמידה, בהגות ובאמנות, בחקר ובמדע, בהמצאות ובחידושים. כל אלה ביטויים של האנושיות שלנו, של הסגולות שהשם טבע בנו כיצורים תבוניים שמסוגלים להמציא מאפס וליצור באמת מתוך עולמנו הפנימי דברים חדשים בעולם.

פעולה פיזית היא חשובה, משום שהיא הבסיס לשותפות שלנו בתיקון עולמו של הקדוש ברוך

הוא. אך היא תמיד עוסקת בקיים, בשיפור ובשכלול של מה שכבר ישנו. ואילו "עמל שיחה" זה משהו אחר לגמרי. כאן אנחנו באמת מביאים לידי ביטוי את היצרנות והחדשנות שלנו. כאן אנחנו ממציאים, יוצרים בעצמנו, מחדשים משהו שבלעדינו לא היה נולד לעולם.

כאשר אנחנו שוקדים על פיתוח טכנולוגי, על יצירת אמנות או על חיבור רעיוני או ספרותי, והמאמץ נושא פרי ואנו מצליחים להביא לעולם יצירה חדשה - זו רמה גבוהה הרבה יותר של 'שותפות' עם הקדוש ברוך הוא, כביכול. משום שכאן אנחנו לא רק מעצבים את הקיים, אלא 'בוראים' משהו חדש לגמרי - כמו שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם מאין ואפס.

ומכאן ל"עמל שיחה" בעבודת השם:

העניין של "עמל שיחה" הוא "התעסקות בתפילה". כמאמר חז"ל: "אין שיחה אלא תפילה".

עניינה של עבודת התפילה הוא: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" - העלאה של האדם מלמטה למעלה, ועד שהוא "מגיע השמימה" - למעלה מן הבריאה.

ולכן, כאשר יחד עם "עמל מלאכה" ישנו גם "עמל שיחה", גורמים להתעלות בבריאה מעל דרגתה מכפי שהיא מצד עצמה.

בחסידות מוסבר כי "עמל שיחה" בחיים הרוחניים הוא עבודת התפילה. תפילה היא אכן "שיחה", בה אנחנו אומרים את המילים מתוך הסידור. אבל לא פחות מכך, היא דורשת "עמל" ועבודה פיזית ונפשית.

בתפילה אנו מפעילים בעיקר את השפתיים באמירת פסוקים וברכות, אך זוהי רק המעטפת. התפילה מתחוללת בתוכנו פנימה, בראש ובלב. עלינו להאזין היטב למילים של התפילה, למצוא בהן תוכן רעיוני ורגשי, להתבונן בו ולהפנים אותו, ובסופו של תהליך גם להתחבר אליו מבחינה פנימית ונפשית.

התפילה היא כמו מסע, כמו טיפוס בשליבות של סולם גבוה. אנחנו מתחילים מהתבוננות בבריאה המעידה על גדולתו של הקדוש ברוך הוא, מבעלי החיים ועד לגרמי השמיים. משם

ה. ראה חדא"ג מהרש"א סנה" שם.

ו. ראה גם אוה"ת וישב (כרך ה') תתקיא סע"א. חיי שרה (קכט, א ואילך). ד"ה לא הביט עת"ר (ע' קצה). יערות דבש הובא בעץ יוסף לע"י סנה" שם.

ז. ברכות כו, ב. ע"ז ז, ב.

ח. ויצא כח, יב. זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. תקו"ז תי' מה.

ט. ראה גם ד"ה אר"א כל אדם לעמל נברא תרפ"ט פ"ו בענין ההתעסקות בתפילה (עמל שיחה), "דע"י התקשרות זו שבתפילה הרי רישומו ניכר בעניינו ומעשיו בכל היום". וראה שם בסיום המאמר: "ע"י עמידה וביטול זה (בתפילה) מתקשר... לפעול ישועות... בעמל מלאכה כו".

י. ראה ד"ה לא הביט שם (ע' קצה).

האדם בעמל המחשבה עבור עולם החומר, כאשר חיינו הגשמיים שונים ללא הכר מחיי אבות אבותינו, בזכות הפיתוחים החדשניים של בני האדם - באותה מידה ואף יותר, עלינו להבין שאף התפילה מביאה עימה בשורה של חידוש לחיי הרוח והנשמה שלנו.

כאשר אנו משקיעים, כל אחד כפי יכולתו, בכוונת התפילה ובהתבוננות בתכנים שבה - זה יוצר שינוי ושדרוג רוחני בכל עבודת השם שלנו, וזה משליך על כל ההתנהגות שלנו בקיום המצוות ובחיי היומיום, שיהיו באיכות אחרת, חדורים ביראת שמיים וברגש חסידי.

"עמל תורה"

אלא שעם כל הכבוד לכוחות היצירה והחדשנות של האדם, להיות "דומה לבורא" באמת זה רק דרך "עמל תורה":

בשעה שהוא מקשר זאת לתורה, שהיא תורתו של הבורא, ובאופן של עמל, שאז התורה נעשית "תורתו" של האדם העמל בה" -

אז הוא מאחד את הבורא והבריאה, כביכול,

ובכך נעשה דומה לבוראו.

"עמל תורה" פירושו - לימוד תורה מתוך התמדה, התמסרות ומאמץ שכלי ונפשי להבין את הנלמד ולמצוא בתורה משמעויות ותכנים עמוקים ורלבנטיים יותר ויותר. בלימוד כזה, מתחולל משהו לא שגרתי. התורה הקדושה, החוכמה האלוקית, הופכת להיות 'שלנו'.

צריך להתעכב על זה כדי להבין עד כמה מדובר בחידוש בלתי נתפס. ללימוד תורה, כך אנו נוטים לחשוב, הוא פעילות אינטלקטואלית. כשאנו צופים או מאזינים לשיעור, לומדים בחברותא או מעיינים בספר - אנחנו צוברים ידע וחוכמה.

זה נכון, אבל זה ממש לא הסיפור האמיתי. בלימוד תורה, אנחנו עושים מהלך של חיבור. אנחנו תופסים בכלי השכל שלנו את החוכמה של הקדוש ברוך הוא עצמו. בכל הלכה, בכל מילה ובכל אות של התורה שאנו קוראים, לומדים ומבינים - אנחנו מכניסים אל תוכנו, במובן הפנימי ביותר, את הקדוש ברוך הוא עצמו. אלה

אנו עולים ומטפסים, חושבים על המלאכים והשרפים שמקדשים ומשבחים את השם. ככל שאנו מתקדמים בתהליך התפילה הפנימי, אנחנו מתעלים מעל החיים הארציים ותופסים איך העולם עצמו כלא קיים מול מציאותו האמיתית והבלעדית של הקדוש ברוך הוא. בשיא התפילה, אנחנו עצמנו עומדים מול השם ב"אני ואתה", ומדברים אליו ואיתו.

"עמל שיחה" של התפילה מביא לידי ביטוי כוח עצום ומופלא שניתן לנו. מאנשים חומריים וקטנים, שדאגות החיים ו"הנחות העולם" זה מה שחשוב בעיניהם, אנחנו מתעלים בשליבות סולם התפילה עד ל"שמיים" רוחניים שבהם העולם מתאפס ואנו מרגישים, לפחות במינונים מסוימים ולרגעים מסוימים, שהדבר היחיד שקיים וחשוב באמת הוא רצון השם.

יותר מזה: בכוח התפילה, אנחנו יוצרים יצירה חדשה בעולם עצמו. זו לא רק חוויה סובייקטיבית שמתרחשת בתוכנו, ללא השפעה על העולם שסביבנו. כאשר אנו מגיעים לתודעה והכרה שאכן "אין עוד מלבדו", זה עצמו מרומם את העולם ומכניס בו ממד של התבטלות אל הקדושה.

זהו גם סוד כוחה של התפילה, שיכולה לשנות סדרי עולם ולחולל ניסים וישועות. זה מבטא את אותו עניין עצמו: התפילה מרוממת את העולם, וכך הכללים הנוקשים וחוקי הטבע הקשיחים אינם מפריעים להתגשמות הברכה ולא עוצרים ומעכבים את השפע שיוord מלמעלה.

החידוש של התפילה לא נגמר כאן. כאשר אנו מצליחים להתרומם אל מעוף הציפור וליצור את אותו מצב נפשי של התעלות בתפילה, זה מלווה אותנו גם בחיי המעשה. כאשר אנו מקפלים את התפילין והטלית לאחר תפילה ראויה לשמה ויוצאים לעבודה, גם העבודה תיראה אחרת. נהיה טעונים באנרגיות ובמרץ, לא נתבייש להציע לעמיתים לעבודה לשמוע דבר תורה או לקיים מצווה, ונזכור שגם בעת סידור המדפים בסופר או בשיבה על המחשב במשרד - אנחנו כאן בשליחות, להעלות ולקדש את החומריות ואת העולם.

אם 'נתרגם' את הדברים לחיי היומיום שלנו, נוכל לראות עד כמה גדולה ומשמעותית התרומה של 'עמל התפילה'.

כשם שאנו מכירים בערך החדשנות שתורם

לא רעיונות, תובנות, מחשבות או ידיעות; זו חוכמת השם, "תורתו של הבורא".

זו התרחשות שקשה להבין איך היא בכלל קורית. איך נברא מוגבל יכול לתפוס בכלל חוכמה אינסופית? איך אני מסוגל להתאחד ולהכניס אל תוכי את חוכמת השם? - התשובה עשויה להישמע פרדוקסלית: אכן, זה בלתי אפשרי. זה סוג של יצירה מאין ליש, זו יכולת שישנה רק בידי הקדוש ברוך הוא - ואותה הוא נתן לנו בלימוד התורה.

לכן "עמל תורה" הוא שיא השותפות שלנו עם הקדוש ברוך הוא, השיא של היות היהודי "דומה לבוראו". משום שבלימוד התורה אנו אכן מכניסים אל תוך תודעתנו והווייתנו את החוכמה עצמה של הקדוש ברוך הוא. זה קצת כמו שאבא ובן 'דומים' זה לזה - הם פשוט עשויים מאותו חומר גנטי. כך, כשאנו לומדים תורה מתוך עמל, אנחנו מביאים אל קרבנו ומפנימים אל תוכנו את חוכמת השם.

ארץ הקודש

כעת נוכל לחזור לסיפור שבו פתחנו, ולהבין מדוע אברהם אבינו התרשם כה עמוקות מעמל הכפיים ועבודת האדמה של הכנענים, עד שזה מה שגרם לו לבחור בכנען להיות ארץ הקודש:

ארץ ישראל ניתנה תחילה לשבע האומות², מתוך כוונה ותכלית שבני ישראל יכבשו אותה ויהפכו אותה מארץ הגויים שתיעשה ארץ ישראל, ארץ הקודש³: ארץ שבה מאיר בגילוי אור התורה⁴, הנעלה מן העולם.

לכן, דווקא העובדה שיושבי הארץ היו "עסוקין בניכוש [ו] בעידור" - שהיה שם העניין של "עמל מלאכה" - הייתה ההכנה לכך שהארץ תינתן לאברהם "ולזרעו אחריו", שהם אלו שהופכים אותה לארץ שמאיר בה אור התורה, הנעלה מן הבריאה.

כאשר אברהם אבינו מגיע אל הארץ, הוא רואה

בעיני רוחו את המטרה הסופית. הוא מסתכל קדימה וצופה איך בניו - ילדיו וכל הדורות הבאים, כולל אותנו עצמנו - הופכים את האדמה הזו, שכרגע נמצאת בידי הכנענים "המקולקלים", לארץ הקודש.

זהו תהליך שיטתי וממושך, שמקביל למה שאנחנו מחוללים באמצעות "עמל תורה". ב"עמל תורה", אנחנו יוצרים חיבור של הבריאה עם הקדוש ברוך הוא ומרוממים את המציאות כולה לפסגה רוחנית נשגבה. כך גם 'קידוש הארץ' - בני ישראל נכנסים אל הארץ וכובשים אותה מידי הגויים ה"מקולקלים", ובמעשה המצוות ובחיים על פי הוראות התורה הופכים אותה למקום שבו מאיר האור האלוקי העליון שנמצא בתורה. הם עושים ממנה ארץ של קודש וקדושה, עד שאפילו באוויר ובאדמה עצמם מורגש שהשם שורה כאן.

כדי להכין את הקרקע למצב כזה, חייבים להתחיל ב"עמל מלאכה" - בלצאת לעבודה ולהתחיל בתיקון העולם ברמה הבסיסית ביותר. וזה בדיוק מה שאברהם אבינו רואה. הכנענים מנכשים ועודרים באדמה, אבל זוהי רק סצנה אחת מהמחזה. אברהם יודע שאלה לא סתם טרקטורים ומחרשות, אלא מימוש של השלב הראשון בדרך אל המטרה הסופית, שהיא להפוך את ארץ הקודש מרעיון מופשט למציאות מוחשית וממשית.

"ארץ הקודש" היא לא רק מקום גיאוגרפי שנבחר עבורנו וניתן לנו על ידי הקדוש ברוך הוא. עלינו לזכור את המחויבות והאחריות שהשהות בארץ, ובוודאי המגורים בה, מטילים עלינו.

הנה קטעים ממכתב מעניין של הרבי:

במענה למכתבך, בו את שואלת האם ישנה משמעות כלשהי לעובדה שסדרת שקופיות שצילמת בארץ ישראל ובירושלים אבדה.

יהודים רבים נוטים באופן טבעי לראות את הסגולות הטובות של ארץ ישראל, שהיא אומנם "ארץ טובה ורחבה". עם זאת, לפעמים אדם לא שם לב לדבר המהותי שיש בארץ ישראל, והוא, שכל היופי הגשמי שלה אינו בעל ערך כלל בהשוואה לתכונה המהותית שלה - היותה ארץ הקודש, ארץ שעליה אומרת התורה ש"עיני השם אלוֹקֶיךָ בָּהּ, מֵרִשִּׁית הַשָּׁנָה

יב. פרש"י ר"פ בראשית.

יג. ראה בארוכה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 10 ובהערות שם. ח"י ס"ע 2 ואילך.

יד. להעיר מרמב"ן (אחרי יח, כה) ד"עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'", עיי"ש בארוכה.

ברית משולשת

פרשת השבוע עוסקת ביהודי הראשון, אברהם אבינו, ובמעמד המיוחד של ברית בין הבתרים, בו כרת אלוקים עימו ועם זרעו ברית לדורות. את הברית הזו מצווה השם לאברהם להנציח בבשרו ממש, במצוות ברית המילה, וגם את "צאצאיו חתם באות ברית קודש". נחשוב רגע על משמעות הדברים: הקדוש ברוך הוא, אשר מלוא כל הארץ כבודו, פונה אל אברהם אבינו, אדם בשר ודם - "וכרות עימו הברית". וכשילד יהודי נולד, אנחנו חוקקים גם בו את אותה ברית קודש - כדי לחזק ולסמל את הקשר הנצחי בין עם ישראל לאלוקיו, בין כל יהודי לבין הקדוש ברוך הוא.

ועל כך נשאלת השאלה: איזה מין דבר זה 'לכרות ברית' בין בן אנוש לבין הקדוש ברוך הוא? מה משמעות הברית הזו? ובעצם, זו שאלה רחבה וכללית יותר שמבקשת לבדוק - מה מהות הקשר, מערכת היחסים, בין בורא העולם לבניו, היהודי הקטן?

במאמר "אתם נצבים" מאת הרבי, נעמיק במשמעות הפנימית של הברית יהודי-אלוקים, בכמה רבדים. במאמר "אתם נצבים" - ספר המאמרים, תשי"ב

א. כריתת ברית

שלוש בריתות כרת הקדוש ברוך הוא: עם נח - על קיום העולמות; עם אברהם - על ירושת הארץ והתורה; עם משה - על התשובה.

שלוש בריתות: נח, אברהם, משה

בתפילת ראש השנה אומרים "וגם את נח באהבה זכרת", וכמו שכתוב: "ויזכר אלקים את נח". דקאי על הכריתת ברית דנח.

וכן ישנה הברית אשר כרת ה' עם אברהם, כמו שכתוב: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית".

ונוסף לזה ישנה הכריתת ברית דמשה, דכתיב בזה "הנה אנכי כרת ברית".

דשלושה עניני פרייתת ברית אלה הם על שלוש ענינים:

ברית נח: קיום העולם

הכריתת ברית דנח היא על קיום העולמות.

כמו שמורים פשוטי הפתובים, דכתיב "עד כל ימי הארץ [זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף] ויום ולילה לא ישבתו".

ברית אברהם: נתינת הארץ, וברוחניות הכוונה היא לתורה (התגלות רצון השם, ותלויה בביטול)

הכריתת ברית דאברהם היא על נתינת הארץ, וברוחניות קאי על התורה.

כמוכן ממאמר רבותינו זכרונם לברכה: "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה" - שהתורה היא גלוי רצון העליון.

ועוד, דארץ מורה על הבטול, שמבטל עצמו כמו אדמת ועפר הארץ. ועל ידי הבטול באים לפתיחת הלב בתורה. כמו שכתוב: "ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדף נפשי".

ברית משה: תשובה

והכריתת ברית דמשה היא על ענין התשובה.

היינו, דגם מי שחטא ופגם והעביר את הדרך, מפל מקום תועיל לו תשובה. וכמו שכתוב: "נשא עון ופשע וחסא ונגה".

ועל זה כתיב "הנה אנכי כרת ברית".

1. נח ח, א.

2. לך לך טו, יח.

3. תשא לד, י"ד.

4. נח ח, כב.

5. ב"ר פ"ה, ח.

6. אלקי נצור, סוף תפילת העמידה.

7. תשא לד, ו.

ב. בשעתא חדא

הברית עם נח פעלה זיכור וטוהרה בעולם ויצרה קשר בסיסי בין העולם לאלוקות, ולכן היה לה סימן גשמי (הקשת).

הברית עם אברהם יצרה את החיבור בין העולם לאלוקות על ידי התורה והמצוות, ולכן הייתה לה אחיזה בדבר גשמי (הבתרים).

הברית עם משה יצרה קשר עם אלוקות על ידי התשובה שלמעלה מהעולם, ולכן לא היה לה שום ביטוי גשמי.

גם בעבודת השם של כל אחד ישנן שלוש הבריות האלו – כפי שיוסבר בפרקים הבאים.

נח – סימן גשמי, אברהם – אחיזה בגשמיים, משה – ללא גשמיים

וְהָיָה בְּשִׁלוֹשֶׁת עֲנִינֵי הַפְּרִיטָה בְּרִית דִּלְעִיל, מְצִינֵה הַפְּרִשׁ בִּינֵיהֶם:

דְּהַפְּרִיטָה בְּרִית דִּנְח הֵיטָה בְּאִפֵּן שְׁהִיָּה עַל זֶה סִימָן גִּשְׁמִי, שְׁהִיא הַקֶּשֶׁת.

וְכֵן הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּאִבְרָהִם הֵיטָה עַל יְדֵי אַחִיזָה בְּדָבָר גִּשְׁמִי, שְׁבִיתָרוּ אֶת הָעֶגְלָה. "וְהָיָה תִּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֵרִים"⁸, וְאִבְרָהִם רָאָה אֶת הַשְּׂכִינָה עוֹבְרָת בֵּין הַבְּתָרִים.⁹

מֵה שְׂאִין כֵּן בְּכִרְיִית בְּרִית דְּמֹשֶׁה, לֹא הָיָה קֶשֶׁר עִם דָּבָר גִּשְׁמִי. וַיֵּשׁ לְבָאָר טַעַם הַדָּבָר.

ברית נח – זיכור העולם

מִשּׁוּם שְׁהַפְּרִיטָה בְּרִית דִּנְח פְּעָלָה זִכּוֹךְ כָּלְלִי בְּעוֹלָם.

דִּלְפָּנֵי הַמַּבּוּל לֹא הָיָה הָעוֹלָם כְּדָבָעִי [= כְּרֹאזִי], וְהַמַּבּוּל פְּעַל טְהָרָה בְּעוֹלָם. כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָם לְבִרְכָּהּ¹⁰ עַל הַפֶּסוּק¹¹ "אֲרָץ לֹא מְטַהֵרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה [בְּיוֹם זַעַם]", דְּמוֹכֵן שֶׁמַּבּוּל

פְּעַל טְהָרָה בְּעוֹלָם¹².

וּמִטַּעַם זֶה הָיָה הַמַּבּוּל אֲרָבַעִים יוֹם, כְּנֻגָּה אֲרָבַעִים סָאָה דְּמִקְוָה, כְּדִי לְטַהֵר אֶת הָעוֹלָם.

וְלָכֵן יִשְׁנוּ סִימָן גִּשְׁמִי עַל הַפְּרִיטָה בְּרִית דִּנְח. דְּמִפְּנֵי שְׁהַפְּרִיטָה בְּרִית דִּנְח הִיא שְׁהִיָּה קִיּוּם הָעוֹלָם בְּאִפֵּן דְּ"יוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ", שְׁהִיָּה בְּאִפֵּן הַזְכוּךְ הַכָּלְלִי בְּעוֹלָם שְׁנִפְעַל עַל יְדֵי הַמַּבּוּל, לָכֵן הַסִּימָן עַל זֶה הוּא מְגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם.

ברית אברהם – חיבור הנברא עם הבורא

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן לְעֲנִין הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּאִבְרָהִם, שְׁהֵיטָה בְּאִפֵּן שְׁפָעָלָה זְכוּךְ בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם.

דְּהֵיטָה הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּאִבְרָהִם הִיא עַל נְתִינַת הָאֲרָץ, דְּבְרוּחָנִיּוֹת הוּא עֲנִין הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְעֲנִין הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא לְפַעַל הַחֲבוּר שֶׁל הַנִּבְרָא עִם הַבּוֹרָא¹³.

דְּהַנִּבְרָא מְצַד עֲצָמוֹ הוּא נִבְרָא וְאִין לוֹ קֶשֶׁר עִם הַבּוֹרָא. וְכֵמוֹ שְׁכַתּוּב¹⁴: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לָהּ, וְהָאָרֶץ נָתַן לְבָנֵי אָדָם".

וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת פּוֹעֲלִים קֶשֶׁר שֶׁל הַנִּבְרָאִים עִם הַבּוֹרָא.

וְלִהְיוֹת שְׁהַפְּרִיטָה בְּרִית דְּאִבְרָהִם הִיא עַל עֲנִין הַתּוֹרָה, שְׁעֲנִינָה לְפַעַל זְכוּךְ בְּעוֹלָם, לָכֵן גַּם הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּאִבְרָהִם הֵיטָה לָהּ אַחִיזָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם.

ברית משה – תשובה, למעלה מהעולם

אֲמַנָם, הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּמֹשֶׁה, שְׁהִיא עַל עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, וְכֵמוֹ שְׁכַתּוּב: "אֶל-אֲרָץ אֲפִים", שְׁהוּא מֵאֲרִיף אֶף לֹא רַק לְצַדִּיקִים אֲלָא גַם לְרָשָׁעִים - וְעַל זֶה הֵיטָה הַפְּרִיטָה בְּרִית דְּמֹשֶׁה.

וְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מִן הָעוֹלָם:

דְּהַמְשִׁכַת הַתְּשׁוּבָה הִיא מִי"ג מְדוֹת הַרְחָמִים, שְׁלִמְמַעְלָה מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם.

וְגַם עֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מִזְמָן וּמִקוֹם - כִּידוּעַ שְׁהַתְּשׁוּבָה הִיא "בְּשַׁעְתָּא חֲדָא, וּבִיּוֹמָא חֲדָא וּבְרִגְעָא חֲדָא" [= בְּשַׁעָה אַחַת, בְּיוֹם אֶחָד וּבְרִגְעָא אֶחָד]¹⁵, לְמַעְלָה מִהֶזְמָן;

וְכֵן לְמַעְלָה מִמְּקוֹם;

12. ראה תנ"א ריש פרשת נח (ח, סע"ג ואילך).

13. ראה ספר המאמרים תרח"ץ על נב, וש"נ.

14. תהלים קטו, טז. וראה שמ"ר פ"ב, ג.

15. זורח חלק א קכט, א ואילך.

8. לך לך טו, ט-יח.

9. ראה רמב"ן שם, יז.

10. זבחים קיג, א.

11. יחזקאל כב, כד.

אֲצַבְעוֹתָיו יִשְׁנוּ שִׁיּוֹר טְמָאָה, שְׁמַצָּד זֶה אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה אַחִיזָה וַיִּנָּקֶה כּו'. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, הוּא יָכוֹל לֹאמַר אֹז "מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ".

דִּאֲף שֶׁהִיא הוֹדָאָה כְּלָלִית בְּלִבָּד, מִכָּל מָקוֹם, הִרִי זֹה הוֹדָאָה כְּלָלִית הַחוּדָרַת אוֹתוֹ בְּכָל מִצִּיאָתוֹ.

וְעַל יָדֵי "מוֹדָה אֲנִי" הוּא בָּא לְ"רִבָּה אֲמוּנָתְךָ", שְׁפּוּעַל רַבּוּי בְּהֶאֱמוּנָה וּמִמְשִׁיכָה בְּעוֹלָם.

וְעַנֵּן זֶה הוּא בְּדִגְמַת הַכְּרִיתֶת בְּרִית דְּנַח, שְׁפַעְלָה זְכוּף כְּלָלִי בְּקִיּוֹם הָעוֹלָם.

ד. בזיעת אפך

ברית אברהם בעבודת השם: עבודת התפילה.

כשם שהשגת התורה תלויה בעבודה ויגיעה אישית של הלומד, כך גם עבודת התפילה היא תהליך אישי של המתפלל שדורש ממנו עבודה פנימית ויגיעה אישית.

ברית אברהם בעבודת השם – תפילה

והנה אחרי הבטול ד' "מודה אני", באה עבודת התפילה.

דעבודת התפילה היא בתחלת היום דוקא, כמאמר אבא בנימין "שתהא תפילתי סמוכה למיטתי"²¹.

ועבודה זו היא בדגמת הכריתת ברית דאברהם, שהיא על ענן התורה.

"מודה אני" – ביטול שבא מכוח בחירתו של הקדוש ברוך הוא; עבודת התפילה היא תהליך אישי שכרוך ביגיעה אישית

הנה הבטול ד' "מודה אני" אינו בא על ידי עבודתו ויגיעתו של האדם, אלא הוא בא מלמעלה, דעל ידי זה שבמתן תורה בחר הקדוש ברוך הוא בישראל,

שזה אינו תלוי בלמוד התורה וקיום המצוות, אלא שמיד בעת מתן תורה בחר הקדוש ברוך הוא בישראל.

כמו שכתוב²² "כי יעקב בחר לו י-ה", משום ש"חלק הוי' עמו"²³. שמצד בחירה זו הרי כל איש

ולמעלה מהכלים. כמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁶ על ענן התשובה "יש קונה עולמו בשעה אחת" - דמה שבדרך כלל צריך לזה עשית כלים, הנה על ידי התשובה הוא קונה עולם זה בשעה אחת, לפי שהיא למעלה מן הכלים.

ולכן היתה הכריתת ברית דמשה באפן שלא היתה לה אחיזה בגשמיות העולם. להיות שהכריתת ברית היא על ענן התשובה שלמעלה מהעולם.

ג. מודה אני

ברית נח בעבודת השם: אמירת "מודה אני" מיד בקימה מהשינה בבוקר.

כשם שהברית עם נח פעלה זיכור כללי במציאות העולם, כך גם ב"מודה אני" יהודי מביע הודאה כללית לקדוש ברוך הוא, שחודרת את כל מציאותו ומזככת את גופו.

ברית נח בעבודת השם – "מודה אני"

הנה העבודה שהיא דגמת הכריתת ברית דנח היא העבודה ד' "מודה אני", שמיד בקומו משנתו אומר "מודה אני [לפניך מלך חי וקים, שהחזרת בי נשמתی בחמלה] רבה אמונתך".

דבשעת השינה, הרי הנשמה עולה למעלה ושואבת לה חיים¹⁷. ומצד סלוק הנשמה למעלה, הנה מה שנשאר למטה הוא רק קיסטא דחיותא [= מנת¹⁸ חיים מצמצמת]¹⁹ בלבד, עם הגוף ונפש הבהמית.

ומכל מקום, מיד בקומו משנתו, אף שהוא קודם נטילת ידים וברכות השחר ורק נשמה באפו, הוא אומר "מודה אני לפניך".

כי להיותו גוף של איש ישראל, מזרע אברהם יצחק ויעקב, גופו של איש ישראל הוא שונה מהגוף של אינו יהודי, דמשעת מתן תורה פסקה זמנתו²⁰. ולכן גם כמו שהוא לפני נטילת ידים וברכות השחר, הוא יכול לומר "מודה אני".

ואין זה אלא שמצד השינה, הנה על ראשי

16. ע"ז י"ד, ב.

17. ב"ר פ"ד, ט.

18. ע"פ פסחים קט, א.

19. ראה זח"א פג, א.

20. שבת קמו, א.

21. ברכות ה, ב.

22. תהלים קלה, ד.

23. האינו לב, ט.

ישראל, יהיה מי שיהיה, יכול לומר "מודה אני".
מה שאין כן עבודת התפלה, "סלם מצב ארצה
וראשו מגיע השמימה"²⁴, הרי זה בא על ידי
עבודה וגיעה דוקא.

עבודת התפילה והתורה – על ידי עבודה ויגיעה

וענין זה הוא בְּדִגְמַת הַפְּרִיִּת בְּרִית דְּאִבְרָהָם
שהיא על התורה, משום שתורה באה על ידי
עבודה וגיעה דוקא.

הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְלֶחֶם²⁵. וכשם שהלחם בא
על ידי יגיעה, כמו שכתוב²⁶ "בזעת אפיק תאכל
לחם", שצריך להתגיע עד שיעשה דבר שהוא
בבחינת "לחם לבב אנוש יסעד"²⁷ – כן הוא גם
בתורה, שהתורה באה על ידי יגיעה דוקא.

וכן הוא גם בעבודת התפלה, שהיא על ידי
גיעה.

דְּכַשֵּׁם שֶׁבִּגְשָׁמִיּוֹת הִנֵּה כְּדִי לַעֲלוֹת בְּסֶלֶם צָרִיךְ
הָאָדָם לְהִתְיַגֵּעַ, וּלְטַפֵּס מִשְׁלִיכָה לְשִׁלְיָה כו' –
כן הוא גם ברוחניות, שצריך ליגע את עצמו, עד
שיגיע לבחינת "וראשו מגיע השמימה".

ה. הוי' דלעילא

ברית משה בעבודת השם: עבודת התשובה.

תשובה היא שינוי של המהות עצמה ומהפך
מקצה לקצה, למעלה מטעם ודעת – לכן זוהי
עבודה שמביאה להתגלות האלוקות שלמעלה
משורש הנבראים (שם הוי' דלעילא).

עבודת התפילה מגיעה רק עד שורשם של הנבראים; עבודת התשובה מגיעה למעלה משורש הנבראים

אָמֵנָם,

גם בעבודת התפלה, הנה אף שהאדם עולה
על ידי עבודתו עד בחינת "שמימה" ובחינת
"השמימה"²⁸ –

מכל מקום, להיות שעבודתו היא על פי טעם
ודעת, הוא מגיע עד שרש הנבראים בלבד. ואפשר
שיגיע לשרש הכי נעלה של הנבראים, אך מכל
מקום הוא שרש הנבראים בלבד. דנבראים מצד
עצמם בעבודתם אי אפשר להם להגיע למעלה
משורשם.

אבל בעבודה שהיא למעלה מטעם ודעת,
שהיא עבודת **התשובה** שלמעלה מטעם ודעת,
על ידה מגיע האדם למעלה משורש הנבראים.

תשובה היא שינוי המהות – למעלה מטעם ודעת

והענין הוא, דהנה תשובה היא שנוי המהות,
שהוא יוצא מטעם ודעת ומשתנה מהותו.

וכמו תשובה על חטא, הרי ענינה הוא שנוי
המהות, כידוע.

וכמו שכותב כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר
בהמאמר²⁹ בפרוש מאמר חכמינו זכרונם לברכה³⁰
"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים",
ד"שעה" הוא לשון פניה, דזהו ענין התשובה,
שפונה ומתפך עצמו מן הקצה אל הקצה, וכל
אחד ואחד מישראל הנה בשעתא חדא וברגעא
חדא יכול להפך את עצמו מן הקצה אל הקצה.

וכן הוא גם בענין התשובה בעבודת האדם,
שחוכנה הפניה וציאה ממהות למהות. והינו
שהוא יוצא ממדרגת העבודה שעל פי טעם
ודעת, ועבודתו היא למעלה מטעם ודעת.

על ידי התשובה מתגלה שם הוי' העליון

ולכן על ידי עבודה זו מגיע האדם למעלה
משורש הנבראים.

וכמו שכתוב³¹ "ויקרא הוי' הוי'", ופסיק
טעמא בינייהו [= וטעם המקרא מפסיק בין שני
שמות הוי']³². היינו שנמשך שם הוי' דלעילא [=]
שלמעלה, שנמשך על ידי עבודת התשובה.

שם הוי' דלעילא כתיב ביה³³ "ושמי הוי' לא
נודעתי להם", ונתגלה על ידי עבודת התשובה
דוקא, שהוא ענין פריית בְּרִית דְּמִשָּׁה.

29. ד"ה אני לודי תרג"ג פ"ג. סה"מ קונטרסים ג, קד. תרג"ג ע' תקמא ואילך.
30. אבות פ"ד מ"ז.
31. תשא לד, ו.
32. זח"ג קלח, רע"א (באד"ר).
33. וארא ג, ו.

24. ויצא כח, יב.
25. ראה משלי כה, ובפרש"י שם. תניא פ"ה.
26. בראשית ג, יט.
27. תהלים קד, טו.
28. ראה סה"מ קונטרסים ב שיט, א.

שליטה במחשבות

(אגרות קודש, חלק טו, אגרת התו)

במה שכותב שנבוכ הוא בענין מחשבות והרהורים נחותים ורעים המבלבלים אותו בעת תפילתו.

הנה על פי המבואר בספרים הקדושים, ובפרט בספרי חסידות ומוסר העוסקים בנפש האדם, ברובא - לרוב, באים מחשבות אלו מפעולות בלתי רצויות בעבר, ולכן יש לפעול בשני מישורים:

(א) ביחד עם העצה הִיעוּצָה למחשבות המבלבלות, שזוהי - שהעצה לזה היא היסח הדעת התעלמות מוחלטת מהן, על ידי תקיעת המחשבה בענייני תורה ומצוות וטהרה בכלל,

(וזוה - שימוש זה בטקטיקה של התעלמות, שולל גם כן עניין המלחמה במחשבות המבלבלות על ידי הוכחה לעצמו איך שהעניין שחושב עליו הוא בלתי רצוי ומגונה, כי לא זה הענין דהיסח הדעת כמובן).

(ב) הנה ביחד עם זה צריך לפעול במישור נוסף, על מנת לאבד הרושם - ההשפעה של המעשה הבלתי רצוי שבעבר, הנה הדרך לעשות זאת היא, שנוסף על החזרה בתשובה הבסיסית, שהיא הענין ד"חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא" [מצוות התשובה מורכבת משני חלקים: הכרה בחומרת החטא וחרטה עליו, והחלטה להשתנות מכאן ולהבא], צריך להיות גם כן עניין ה'משקל' - עשיית מעשים טובים בעוצמה זהה לעבירה, וריחוק - יתר זהירות באותו השטח בו הייתה הפעולה הבלתי רצויה והמגונה.

ולדוגמא, באם היה חסר בועשה טוב אי-עשיית מצווה או עניין היפך דסור מרע עשיית עבירה במצווה פלונית מסוימת - יש להוסיף הידור בזה מכאן ולהבא,

ואם היה האדם בשעת העבירה במצב אחר לגמרי, כך שהמכשולים האמורים הם במצווה שעתה אינה שייכת אל הנכשל, יש להשפיע על אלו שעדיין שייכים לזה, שהם יוסיפו הידור בקיום מצווה מסוימה - מסוימת זו. וכיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה" וכל אחד נושא את האחריות עבור כולם, הנה זוהי - ההשפעה על אחרים באותו תחום, נחשבת גם היא לתשובה - תשובת המשקל, ועוקרת את הרושם דהענין הבלתי רצוי.

בכלל, בכדי שתהיה התפלה מקובלת לפני ה' יותר, נכון להפריש איזה פרוטה לצדקה לפני התפלה בכל יום חול,

וישתדל שתהיה התפלה בטהרת הגוף על ידי טבילה במקווה לעת הצורך,

וגם כשנאלצים להתפלל ביחידות, יש להתפלל במקום שהציבור מתפללים - בית כנסת וכדומה, ששם האוויר מזוכך יותר.

המוח שלנו פועל ללא הרף, והמחשבות זורמות ללא הפסקה. מה המחשבות שלנו אומרות עלינו? מניין מגיעות אלינו מחשבות רעות? האם הן מוכיחות שאנו במצב רוחני נמוך? אפשר לשלוט בהן? איך נגיע למצב שהמחשבות שלנו יהיו רק חיוביות?

הביאור מופיע בגופן כזה. מילים שעוזרות לשטף הקריאה הכנסנו ללא סוגריים, מילים שמבארות מושגים או מילים מופיעות בתוך סוגריים.

להלשין עליהם שהם עוברים על חוקי הצנזורה. בעקבות הפרשה, האחים הקדושים נכלאו למשך כמעט עשרים שנה, ובמהלך תקופת מאסרם דאגו לכתיבת ספר התורה הזה.

ספר התורה עבר בירושה במשפחת שפירא, עד שהוחרם על ידי השלטון הקומוניסטי. הספר הוחזר לידי ר' שמואל אבא שפירא - צאצא של רבי שמואל אברהם אבא שפירא, אחד האחים הקדושים - בעקבות הסכם הדדי שנחתם בין ברית המועצות לממשלת פולין להחזרת עתיקות עם ערך היסטורי ותרבותי מיוחד.

ר' שמואל אבא שפירא היה נשוי לבת דודתו של הרבי הרי"צ (בת אחותה של הרבנית שטערנא שרה, אימו של הרבי הרי"צ), והתגורר בארץ. במשך השנים עלו מספר הצעות למכירת הספר לרבי הרי"צ ואחר כך לרבי, אך הדבר לא יצא לפועל בגלל קושי בגיוס סכומי הכסף שנדרשו לרכישת הספר. רכישת הספר בעבור הרבי התבצעה ביוזמתו של הגאון החסיד הרב משה אשכנזי, רב קהילת חב"ד בתל אביב. כשנודע לו על העניין, הוא לקח על עצמו הלוואה גדולה בסך חמש מאות לירות, רכש את ספר התורה והעניק אותו לרבי. בנוסף, תרם הרב אשכנזי מעיל לספר התורה, וכעבור שנים גם את כתרי התורה המוזהב.

ספר התורה הגיע לידיה של הרבי בכ"ח אלול תשי"ד, וכמה ימים אחר כך הרבי כתב מכתב תודה וברכה מיוחד לרב משה אשכנזי. כשבוע אחר כך, כתב הרבי לר' שמואל אבא שפירא בנימה נרגשת: "איש תודה ובשורה אנכי היום להודיע אשר הרב החסיד אי"א נ"נ עוסק בצרכי ציבור מוה"ר בנימין אליהו שיחיה גאראדעצקי הביא את הספר תורה, כימיים לפני ראש השנה, וביום ראש השנה עליתי בה לתורה למפטיר היום, ותנוח דעת כבודו כמו שהניח את דעתו. ויהי רצון מהשם יתברך ליכות את כל אחד מאיתנו לגרום נחת רוח איש לרעהו ולעשות את זה מתוך בריאות הנכונה ומתוך שמחה".

ספר התורה של הרבי

תאריך: ו' תשרי תשמ"ז

"ספר התורה של הרבי" הוא ספר תורה זעיר, כחצי מטר גובהו מתחתית "עצי החיים" (המוטות) ועד לראש הכתר המצופה זהב שעליו. הרבי חיבב וייקר מאד את הספר, והחזיק אותו בהזדמנויות מיוחדות: בתפילת כל נדרי, רקד איתו בהקפות בשמחת תורה, הוציא אותו מארון הקודש אל בימת הקריאה כשעמד כחזן בימים שהייתה בהם קריאה בתורה (כמו בתמונה שלפנינו - ו' תשרי, יום השנה לפטירתה של אימו הרבנית חנה, שבשנת תשמ"ז חל ביום חמישי בשבוע) ועלה בו למפטיר בחגים ובמועדים.

לספר התורה הקטן יש סיפור היסטורי מרגש ואפוף קדושה והשגחה פרטית, שמתחיל לפני קצת פחות ממאתיים שנה.

בעיירה סלאוויטא באימפריה הרוסית פעל באותה עת בית דפוס יהודי, בבעלות האחים שפירא - נכדיו של רבי פנחס מקוריץ, תלמידו של המגיד ממזריטש וחברו של אדמו"ר הזקן. השניים הדפיסו והפיצו ספרי קודש רבים ובמיוחד ספרי חסידות, עד שבית הדפוס נסגר בעקבות עלילה שקרית שהאשימה את האחים ברצח עובד שעמד

פרשת לך-לך

אברהם דואג לשכר?

אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחְזֶה לְאֹמֶר, אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנִי
מִן לֶךְ שְׂכָרְךָ הָרִבָּה מְאֹד (בראשית, פרק טו, פסוק א)

מִה שְׂאֵתָה דֹאגַּעַל קְבוּל שְׂכָרְךָ – "שְׂכָרְךָ הָרִבָּה מְאֹד" (רש"י)

אברהם אבינו עבד את השם בשלמות, מתוך אהבה ולשם השם בלבד, בלי שום רצון להשיג תועלת לעצמו. אם כך, איך זה שקבלת השכר על עבודתו בכלל מדאיגה אותו?

ההסבר לכך הוא שאצל אברהם אבינו, גם השכר על עבודת השם הוא חלק מהעבודה. כאשר הוא מקבל עושר וכבוד בעבור עבודתו, זהו לא שכר ותועלת אישית עבור עצמו, אלא אמצעי להרבות כבוד שמיים בעולם, שבכך כולם רואים מה התגמול שזוכים לו בגין עבודת השם.

(הרבי - לקוטי שיחות, כרך כ, עמוד 45)

ברכה בגשמיות

וַיֹּאמֶר, ה' אֶל-לְוִיִּם בְּמַה אֲדַע כִּי אֶרְשָׁנָה (פרק טו, פסוק ח)

מדוע אברהם אבינו ביקש אות וסימן להבטחתו של הקדוש ברוך הוא? וכי הבטחתו של הקדוש ברוך הוא עצמה אינה מספיקה?

ההבטחה של הקדוש ברוך הוא אכן מוכרחת להתקיים, אבל אברהם אבינו חשש שמא, בגלל סיבות כמו חטאים וכדומה, הברכה תתקיים רק במובן הרוחני ולא תרד למטה ותתגשם במציאות הגשמית. לכן ביקש אברהם כריתת ברית בפעולה גשמית, כדי שבכך יהיה ודאי שארץ ישראל תינתן לעם ישראל בפועל במציאות.

(הרבי ה"צמח צדק" - אור התורה, כרך א, דף פב)

פרשת וירא

מצווה בדרך הטבע

וַיֹּרֶא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כַּחַם הַיּוֹם (פרק ח, פסוק א)
וְיֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה, וְבָא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ (רש"י)

מדוע המתין הקדוש ברוך הוא עד ליום השלישי למילתו של אברהם כדי לבקרו, ולא בא לבקרו ביומיים הראשונים?

בחסידות מוסבר שכוונת המצווה ותכליתה הן לתקן ולזכך את הגשמיות והטבע של העולם. ועל כן, מצווה צריכה להיעשות בצורה טבעית ועל פי כללי הטבע דווקא. לכן הקדוש ברוך הוא לא בא לבקר את אברהם אבינו ביומיים הראשונים למחלתו, כדי שלא לרפא אותו באופן ניסי ובכך לפגום בשלמות המצווה - שהרי בדרך הטבע, ברית מילה כרוכה בכאב ובחולי.

(הרבי - לקוטי שיחות, כרך ה, עמוד 77)

הלכה למלאכים

וְאֵאָחָה פֶּתַח לְחָם וְסַעֲדֵי לִבְנֵם אַחֵר תַּעֲבֹרֵי מִי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עֲבֹדְכֶם, וַיֹּאמְרוּ

ווארט חסידות

רעיונות קצרים מתורת
החסידות על פרשת
השבוע - רעיון אחד
לכל יום

כתגם חסידי
מביא לצלילות
הדעת ו"מנקה"
את הלב.

הנהגה טובה
חסידית מאירה
את הבית.

ניגון חסידי מחזק
את התקווה
והביטחון, מביא
שמחה ומעמיד
את הבית ואת
בני הבית בקרן
אורה.

(היום יום כ"ב תמוז)
בשם הרבי הרש"ב נ"ע)

אברהם אבינו רומז כאן למלאכים הלכה. חז"ל אומרים בגמרא שמי שמוצא בדרכו אוכל, אסור לו להשאיר אותו שם ולהמשיך בדרכו. וכך אומר אברהם למלאכים: "ואקחה פת לחם - אחר תעבורו" - קודם כל צריך לקחת את הלחם מהדרך, ורק אחר כך אפשר לעבור.

(רבי לוי יצחק, אביו של הרבי - תורת לוי יצחק, עמוד קצו)

כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו (פרק יח, פסוק יט)

לשפוט ולתת צדקה

"לעשות צדקה ומשפט", אומר הפסוק. מה הקשר בין שני הדברים?

כשהשם יתברך מעניק ליהודי פרנסה בהצלחה ובשפע רב, עליו לדון ולשפוט את עצמו: מדוע דווקא לי מגיע שפע כל טוב, ולאחרים שאין להם - לא? וה"משפט" הזה מעורר אותו לתת צדקה בעין טובה וביד רחבה.

(הרבי הרי"צ - ספר המאמרים אידיש, עמוד 205)

לחץ שמגלה פנימיות

מתחלה צדק - לבסוף משפט. הא [זאת] ביצד?

אברהם היה מקבל את העובדים ואת השבים, משהיו אכלים ושותים אמר להם: ברוך. אמרו לו: מה נאמר? אמר להם: אמרו ברוך אל עולם שאכלנו משלו.

אם מקבל עליו וברוך [ומברך], הנה אכל ושתו ואזיל [היה אוכל ושותה וחולץ]. ואי לא הוה מקבל עליה וברוך, הוה אמר ליה הב מה דעך [ואם לא היה מקבל על עצמו ומברך, היה אומר לו שלם מה שעליך].

ואמר מה את לך עלי [וכשהיה שואל: כמה עליי לשלם לך?], הוה אמר ליה [היה אומר לו]: חד קסיט דחמר בעשרה פולרין, וחד ליטרא דקופר בעשרה פולרין, וחד עגול דרפתא בעשרה פולרין [מחזירים מפולפלים, ואומר]: מאן יהיב לך חמרא במדברא [מי היה טותן לך יין במדבר]? מאן יהיב לך קופר [בשר] במדברא? מאן יהיב לך עגולא [לחם] במדברא?

מן הוה חמי החיא עקתא דהוה עקי ליה [כשהיה מבין שאין לו ברירה], הוה אמר [היה אומר]: ברוך אל עולם שאכלנו משלו (מדרש רבה)

נשאלת השאלה: מה התועלת בברכה ובתודה הבאות מתוך כפייה? איזו תרומה יש בזה לפרסום שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם?

בחסידות מוסבר שכאשר אדם "מכה" את יצרו הרע בדברים קשים (מה שנקרא "ביטוש"), הוא מתבטל ונכנע לקדושת הנפש האלוקית ובכך מגלה את הטוב הפנימי שבקרב. וגם אצל מי שאיננו יהודי, הביטוש הזה מחליש את הרע ונותן לאדם את היכולת להיחלץ ממנו.

וזו הייתה כוונתו של אברהם אבינו: תחילה הוא השתדל לפרסם את קיומו של השם בדברי הסבר ושכנוע. אך כאשר דבריו לא התקבלו, וזאת בגלל החומריות של השומע, הוא היה מפעיל עליו לחץ וכפייה - כדי לשבר ולבטל את חומריותו, עד שהכריז "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו".

כך גם אנו צריכים לפעול. צריך לצאת לרחוב ולקרב את העוברים ושבים לתורה. ויש לעשות זאת בכל דרך אפשרית, גם כשהדבר דורש נתינת אכילה ושתייה לעוברים ושבים, ואפילו כשהדבר כרוך במידה מסוימת של לחץ רגשי (בדרכי נועם ולא בכוח).

ואם ישאלך אדם: מה התועלת בכך שיהודי יניח תפילין מתוך לחץ ואי-נעימות? אמור לו: אם אברהם פעל כך בזמנו עם באי העולם, בוודאי שנכון הדבר היום לגבי יהודים. כי בעצם כל יהודי חפץ בנפשו פנימה לקיים את רצון השם, אלא שהיצר מפתה אותו ומונע זאת ממנו. כשהוא מתגבר על עצמו ומקיים בפועל מצווה, מכל סיבה שהיא - זו איננה עשייה חיצונית, אלא בדיוק להיפך: זוהי פנימיות רצונו שמתגלה!

(הרבי - לקוטי שיחות, כרך טו, עמוד 122)

עת לדעת

אירועים בדברי ימי חסידות חב"ד על-פי לוח השנה

מבוסס על הספר 'עת לדעת',
מאת השליח הרב אברהם שמואל בוקיעט ע"ה
מוקדש לעילוי נשמתו

יא מר-חשוון

תרס"ט

נפטר הרב הקדוש ר' שניאור זלמן אהרן שניאורסון, הידוע בכינוי הרז"א, בנו הגדול של אדמו"ר מהר"ש.

ימים אחדים לפני פטירתו, שרף הרז"א את כל כתביו, אותם רשם במשך למעלה משלושים שנה. את אפר השריפה הוא צרר בבד לבן, וביקש שיקברו את הצרור יחד איתו, וכך עשו.

הרז"א נפטר בגיל חמישים, ונטמן בויטבסק. כשנכנסו זקני החסידים לנחם את אדמו"ר הרש"ב על פטירת אחיו, הוא אמר להם: "אינכם יודעים כלל מהו אח בדם".

ז מר-חשוון

תשמ"ו

הרבי קורא לפרסם על הדרישה לביאת משיח צדקנו, באמצעות שליחת מכתב לעשרה אנשים שיקרא להם להפיץ אותו הלאה לעוד עשרה אנשים וכן הלאה.

י מר-חשוון

תקצ"ה

נולדה הרבנית רבקה, אשת אדמו"ר מהר"ש. הרבנית רבקה הייתה בתם של הרב הגאון החסיד ר' אהרן משקלוב, והרבנית חיה שרה בת אדמו"ר האמצעי.

המשך מעמוד 11 <<<

ועד אחרית שנה".

התכונה המהותית הזו של ארץ ישראל צריכה להשרות על כל אחד מידה עצומה של יראת כבוד, אשר צריכה להתבטא במאמצים גדלים והולכים להביא את התנהגותו היומיומית לידי התאמה עם הקדושה של ארץ ישראל. ההשפעה מוכרחת להיות חזקה דייה כדי שיהיה לה אופי מתמשך, כך שלביקור בארץ הקודש יהיה אפקט תמידי על כל ההשקפה של האדם וההתנהגות היומיומית כתוצאה מכך.

עם זאת, אם ביקור בארץ ישראל מוגבל לצפייה באתרים ולצילום תמונות ושקופיות של המקומות היפים והנופים, אזי ארץ ישראל הופכת להיות לא יותר מאטרקציה תיירותית, ארץ אחת מני רבות.

השורות האמורות אינן מכוונות להדגיש אפשרויות שאבדו, אלא דווקא להתמקד באפשרויות העתיד. שכן, את בוודאי נזכרת מזמן לזמן בזיכרונות מהביקור שלך בארץ ישראל, אשר שווה לביקור ב"ארמונו"

האישי של הקדוש ברוך הוא. ולכן, יש לקוות שזיכרונות אלה יביאו במקביל להתעלות בהתנהגות היומיומית וביראת שמיים.

מכל מה שלמדנו במהלך השיחה אנו מקבלים מבט חדש לגמרי על כל עמל החיים, המאמץ הנדרש מאיתנו עבור השגת כל דבר שהוא.

העמל פוגש אותנו בכל תחום בחיים, בעבודה, בתפילה ובתורה. אך במקום להיאנח על הקושי הכרוך בעמל, אנו יכולים להביט על המתנה העצומה שיש בו. דווקא העמל הוא זה שמאפשר לנו להגיע ליכולת המופלאה, ליזכות להיות דומים לקדוש ברוך הוא ולהיות שותפים ב'בריא'ה' ובחידוש בעולם.

ההבנה הזו יכולה להפוך את הקושי שבעמל לקל יותר. כמו אדם הסוחב על גבו שק כבד מלא באבנים, אך הוא צועד בקלילות, עליז ומאושר. כי השק אומנם כבד ומלא באבנים, אך אלו הן אבני חן יקרות...

מוקדש לע"נ הרה"ת ר' **מנחם מענדל הכהן** ב"ר הרה"ת יהושע זעליק הכהן ע"ה
מורת **גאלדא** בת הרה"ת מרדכי ירחמיאל חיים לימא ע"ה

מוקדש לע"נ הרה"ת ר' **מנחם מענדל הכהן** ב"ר הרה"ת יהושע זעליק הכהן ע"ה
מורת **גאלדא** בת הרה"ת מרדכי ירחמיאל חיים לימא ע"ה

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֵךְ־לְךָ מֵאַרְצְךָ
וּמִמְּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֵךְ־לְךָ מֵאַרְצְךָ
וּמִמְּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאָה׃ וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזֶל לְךָ מֵאַרְעֶךָ וּמִמְּלֹדוֹתֶיךָ
וּמִבֵּית אָבִיךָ לָרָעָא דִּי אַחְזָנָה׃ ב וַאֲעֻשֶׁךָ לְגֻי
גְדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלָּה שְׁמְךָ וְהָיָה בְּרָכָה׃ וַאֲעֻשֶׁךָ
לְגֻי גְדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלָּה שְׁמְךָ וְהָיָה בְּרָכָה׃
וְאַעֲבֹדְנָה לְעַם סְגִי וְאַבְרַכְנָה וְאַרְבִּי שְׁמְךָ וְהָיָה
מִבְּרָךְ׃ ג וְאַבְרָכָה מִבְּרָכִי וּמִקְלָלִי אֲאֹר
וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה׃ וְאַבְרָכָה
מִבְּרָכִי וּמִקְלָלִי אֲאֹר וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל מְשַׁפְּחַת
הָאָדָמָה׃ וְאַבְרָךְ מִבְּרָכְךָ וּמִלֻּטְךָ אֵילֹוֹט
וְיִתְּבַרְכֶּנּוּ בְּדִילֶךָ כָּל זָרְעִית אֶרֶעֶא׃ ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם
בְּיַחַם־שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן׃
וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט
וְאַבְרָם בְּיַחַם־שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
מִחָרָן׃ וַאֲזַל אַבְרָם כְּמָא דְּמַלִּיל עִמָּה יְיָ וַאֲזַל
עִמָּה לוֹט וְאַבְרָם בַּר שִׁבְעִין וַחֲמִשׁ שָׁנִין בְּמַפְקָה
מִחָרָן׃ ה וַיָּקָח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט
בְּיָאִחֳיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה
כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן׃ וַיָּקָח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי
אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בְּיָאִחֳיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר
רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת
אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן׃ וַדְּבַר אַבְרָם יַת
שָׂרִי אֶתְמָה וְיַת לוֹט בַּר אַחֻהִי וְיַת כָּל קְנִינֵהוֹן
דִּי קִנּוּ וְיַת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוּ לְאוֹרִיתָא בַּחֲרָן
וַנִּפְקֹוּ לְמִיזַל לָרָעָא דְכְּנָעַן וְאִתּוֹ לָרָעָא דְכְּנָעַן׃
ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלּוֹן
מֹזֶרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אֹז בְּאָרֶץ׃ וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאָרֶץ עַד
מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלּוֹן מֹזֶרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אֹז בְּאָרֶץ׃

למנהג רבותינו נשיאנו, יש לקרוא ביום ה' בלילה שמו"ת עלייה אחת או שתיים מהפרשה, ולמחרת ביום ו' אחרי חצות לקרוא שוב מתחילתה עד גמריא עם ההפטרה, ובשבת לפני תחילת שחרית לקרוא שוב 'שביעי'. ● צהרים (ע"פ לתחילה) שלא להפסיק באמצע קריאת שמו"ת.

וַיִּמְרוּן אֶת־הָאֱלֹהִים וַיִּקְטְלוּן יְתִי וַיְתִיד וְקִימוֹן:
 י. אֲמַרְיִנָּא אַחְתִּי אֶתְּ לִמְעַן יִיטְבְּלִי בְּעִבּוּרְךָ
 וְחִיתָה נִפְשִׁי בְּגִלְלָךְ: אֲמַרְיִנָּא אַחְתִּי אֶתְּ לִמְעַן
 יִיטְבְּלִי בְּעִבּוּרְךָ וְחִיתָה נִפְשִׁי בְּגִלְלָךְ: אֲמַרִי כֵּעַן
 אַחְתִּי אֶתְּ בְּדִיל דִּי־יִטְבַּ לִּי בְּדִילָךְ וְתַתְּקִים נִפְשִׁי
 בְּפִתְגָמִיכִי:
 שני ד' וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם
 אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־רָפָה הָיָה מֵאֹד: וַיְהִי כְּבֹא
 אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־
 רָפָה הָיָה מֵאֹד: וַהֲוָה כֹּד עַל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם וַחֲזֹו
 מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא אֲרִי שְׁפִירָא הָיָה לְחֻדָּא:
 טו וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׁרֵי פִרְעָה וַיַּחֲלִלּוּ אֹתָהּ אֶל־
 פִּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה: וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ
 שְׁרֵי פִרְעָה וַיַּחֲלִלּוּ אֹתָהּ אֶל־פִּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה
 בֵּית פִּרְעָה: וַחֲזֹו יֵתָּה רַבְרַבִּי פִרְעָה וּשְׁבָחוּ יֵתָּה
 לְפִרְעָה וְאִדְבַּרְתָּ אֶתְתָּא לְבֵית פִּרְעָה: טז וְלֹאֲבָרָם
 הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי־לָּהּ צֶאֱנוּ וְיִבְקֹר וַחֲמֻרִים
 וְעִבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים: וְלֹאֲבָרָם
 הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי־לָּהּ צֶאֱנוּ וְיִבְקֹר וַחֲמֻרִים
 וְעִבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים: וְלֹאֲבָרָם אוֹטִיב
 בְּדִילָהּ וַהֲוָה לָּהּ עֶאֱנָן וְתוֹרִין וַחֲמֻרִין וְעִבְדִּין
 וְאֶמְקָהּ וְאֶתְנָן וְגַמְלִין: יז וַיִּנְגַּע יְהוָה אֶת־פִּרְעָה
 בְּנִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׁרֵי אִשָּׁת
 אֲבָרָם: וַיִּנְגַּע יְהוָה אֶת־פִּרְעָה בְּנִגְעִים גְּדֹלִים
 וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׁרֵי אִשָּׁת אֲבָרָם: וְאִתִּי יי
 עַל פִּרְעָה מִכְתָּשִׁין רַבְרַבִּין וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתָה עַל
 עִיסָק שְׁרֵי אֶתְתָּא אֲבָרָם: יח וַיִּקְרָא פִּרְעָה לְאֲבָרָם
 וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי
 כִּי אִשְׁתְּךָ הָיָה: וַיִּקְרָא פִּרְעָה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר
 מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ
 הָיָה: וַיִּקְרָא פִּרְעָה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מַה דָּא עֲבַדְתָּ
 לִי לָמָּה לֹא תוֹיַתָּא לִי אֲרִי אֶתְתְּךָ הָיָה: יט לָמָּה
 אֲמַרְתָּ אַחְתִּי הָיָה וְאֶקַּח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה
 הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלָךְ: לָמָּה אֲמַרְתָּ אַחְתִּי הָיָה

וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלָךְ:
 לָמָּה אֲמַרְתָּ אַחְתִּי הָיָה וְיִדְבַּרְתָּ יֵתָּה לִי לְאֹתוֹ
 וְכֵעַן הָאֵתְתְּךָ דְּבַר וְאִיזֹל: כ וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פִּרְעָה
 אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ: וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פִּרְעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ
 וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: וּפְקִיד עֲלוּהִי
 פִּרְעָה גּוֹבְרִין וְאֶלְוִיָּאוּ יֵתָּה וְיֵת אֶתְתָּה וְיֵת כָּל
 דִּילָהּ: א וַיֵּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הָיָה וְאִשְׁתּוֹ
 וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הִנְגַּבְתָּ: וַיֵּעַל אֲבָרָם
 מִמִּצְרַיִם הָיָה וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ
 הִנְגַּבְתָּ: וְסָלִיק אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הָיָה וְאֶתְתָּה וְכָל
 דִּילָהּ וְלוֹט עִמּוֹ לְדְרוֹמָא: כ וְאֲבָרָם כְּבָד מֵאֹד
 בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרָם כְּבָד מֵאֹד בְּמִקְנֵה
 בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרָם תִּקִּיף לְחֻדָּא בְּכַעֲרָא
 בְּכַסְפָּא וּבְדִהְבָּא: ג וַיִּלְךְ לְמִסְפָּעָיו מִגִּבְרָה
 בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שֵׁם אֶהֱלָה
 בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי: וַיִּלְךְ לְמִסְפָּעָיו
 מִגִּבְרָה עַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שֵׁם
 אֶהֱלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאִזֹּל
 לְמִטְלָנוּהִי מִדְרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אֶתְרָא דִּי
 פִּרְס תַּמָּן מִשְׁכַּנָּה בְּקִדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין
 עֵי: ד אֶל־מָקוֹם הַמְּזֻבָּח אֲשֶׁר־עָשָׂה שֵׁם
 בְּרֹאשָׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: אֶל־
 מָקוֹם הַמְּזֻבָּח אֲשֶׁר־עָשָׂה שֵׁם בְּרֹאשָׁנָה וַיִּקְרָא
 שֵׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא דִּי עֲבַד
 תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וְצִלִּי תַמָּן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִּי:
 שְׁלִישִׁי ה וְגַם לָלוֹט הִתְלַךְ אֶת־אֲבָרָם הָיָה צֶאֱנוּ
 וְיִבְקֹר וְאֶהֱלִים: וְגַם לָלוֹט הִתְלַךְ אֶת־אֲבָרָם הָיָה
 צֶאֱנוּ וְיִבְקֹר וְאֶהֱלִים: וְאַף לָלוֹט דְּאִזִּיל עִם אֲבָרָם
 הָוָה עֶאֱנָן וְתוֹרִין וּמִשְׁכַּנִּין: ו וְלֹא־נִשְׂא אֹתָם
 הָאֲרִץ לְשִׁבְתָּ יַחְדּוּ כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא
 יִכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדּוּ: וְלֹא־נִשְׂא אֹתָם הָאֲרִץ לְשִׁבְתָּ
 יַחְדּוּ כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יִכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדּוּ:
 וְלֹא סוּבְרַת יֵתְהוֹן אֲרַעָא לְמִיתָב בְּחֻדָּא אֲרִי הָוָה

קִנְיָהוֹן סָגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמִיתָב כְּחֹדָא : וְיִהְיִירִיב
בֵּין רַעֲי מְקַנְהֵאֲבָרָם וּבֵין רַעֲי מְקַנְהֵלֹוט
וְהַפְּנֻעֵנִי וְהַפְּרֹזִי אֲזִי יֵשֵׁב בְּאַרְצִי : וְיִהְיִירִיב בֵּין
רַעֲי מְקַנְהֵאֲבָרָם וּבֵין רַעֲי מְקַנְהֵלֹוט וְהַפְּנֻעֵנִי
וְהַפְּרֹזִי אֲזִי יֵשֵׁב בְּאַרְצִי : וְהָתָּה מִצֻּתָּא בֵּין רַעֲי
בְּעִירָה דְּאַבְרָם וּבֵין רַעֲי בְּעִירָה דְּלֹוט וּכְנֻעֲנָא
וּפְרֻזָּא בְּכֵן יִתִּיב בְּאַרְעָא : ה וְיֹאמֶר אַבְרָם
אֶל־לֹוט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָהּ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
רַעֲי וּבֵין רַעֲיָד כִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אָנַחְנוּ : וְיֹאמֶר
אַבְרָם אֶל־לֹוט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָהּ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
רַעֲי וּבֵין רַעֲיָד כִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אָנַחְנוּ : וְאָמַר
אַבְרָם לְלֹוט לֹא כֻעַן תְּהִי מִצֻּתָּא בֵּינָא וּבֵינֶךָ
וּבֵין רַעֲוֹתִי וּבֵין רַעֲוֹתֶךָ אֲרִי גֹבְרִין אַחִין אָנַחְנָא :
ט הֲלֹא כָּל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפֶּדֶר נָא מַעֲלִי אִם־
הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה וְאִם־הַיָּמִין וְאִם־הַשְּׂמָאלִיָּה : הֲלֹא
כָּל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפֶּדֶר נָא מַעֲלִי אִם־הַשְּׂמָאל
וְאִימְנָה וְאִם־הַיָּמִין וְאִם־הַשְּׂמָאלִיָּה : הֲלֹא כָּל אֲרָעָא
קְדָמָךָ אֲתַפְּרֹשׁ כֻעַן מְלוֹתִי אִם אֶת לְצַפּוֹנָא וְאֶנָּא
לְדֹרֹמָא וְאִם אֶת לְדֹרֹמָא וְאֶנָּא לְצַפּוֹנָא :
י וְיִשְׂאֵלֹוט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כְּפַר הַיַּרְדֵּן
כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לְפָנָי וּ שְׁחַת יְהוָה אֶת־סָדֶם
וְאֶת־עַמּוֹרָה כְּגֹן־יְהוָה בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָּה
צֹעַר : וְיִשְׂאֵלֹוט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כְּפַר
הַיַּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לְפָנָי וּ שְׁחַת יְהוָה אֶת־סָדֶם
וְאֶת־עַמּוֹרָה כְּגֹן־יְהוָה בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָּה צֹעַר :
וְזָקַף לֹוט יָת עֵינֹוהִי וַחֲזָא יָת כָּל מִישַׁר יֵרֵדְנָא
אַרְי כְּלָה בֵּית שְׂקִיָּא קָדָם חֲבָלוֹת יִי יָת סָדוּם וְיָת
עַמּוֹרָה כְּגִינְתָּא דִּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מְטִי לְצֹעַר :
יא וַיִּבְחַר־לֹו לֹוט אֶת כָּל־כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיִּפְּעַ לֹוט
מִקְדָּם וַיַּפְּרֹזֻ אִישׁ מַעַל אַחֲוִיו : וַיִּבְחַר־לֹו לֹוט
אֶת כָּל־כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיִּפְּעַ לֹוט מִקְדָּם וַיַּפְּרֹזֻ אִישׁ
מַעַל אַחֲוִיו : וַיִּבְחַר לָהּ לֹוט יָת כָּל מִישַׁר יֵרֵדְנָא
וַיִּטַּל לֹוט מִלְּקַדְמִין וַאֲתַפְּרֹשׁוּ גֹבַר מְלוֹת אַחוּהִי :
יב אַבְרָם יֵשֵׁב בְּאַרְצִי־כְּנָעַן וְלֹוט יֵשֵׁב בְּעַרְי

הַכְּפָר וַיֵּאֱהֵל עַד־סָדֶם : אַבְרָם יֵשֵׁב בְּאַרְצִי־כְּנָעַן
וְלֹוט יֵשֵׁב בְּעַרְי הַכְּפָר וַיֵּאֱהֵל עַד־סָדֶם : אַבְרָם
יִתֵּב בְּאַרְעָא דְּכְנָעַן וְלֹוט יִתֵּב בְּקִירוֹי מִישַׁרָא
וּפְרַס עַד סָדוּם : יג וְאֲנָשֵׁי סָדֶם רָעִים וְחַטָּאִים
לַיהוָה מְאֹד : וְאֲנָשֵׁי סָדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה
מְאֹד : וְאֲנָשֵׁי סָדוּם בִּישִׁין בְּמִמּוֹנְהוֹן וְחִיבִין
בְּגִוְיָתְהוֹן קָדָם יִי לְחֹדָא : יד וַיְהִיָּה אָמַר אֶל־
אַבְרָם אַחֲרֵי הַפְּרֹד־לֹוט מַעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ
וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה
וְקִדְמָה וַיֹּמַח : וַיְהִיָּה אָמַר אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי
הַפְּרֹד־לֹוט מַעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֹּמַח : וַיִּי
אָמַר לְאַבְרָם בְּתֵר דִּאֲתַפְּרֹשׁ לֹוט מַעֲמָה זָקוּף כֻעַן
עֵינֶךָ וַחֲזִי מִן אֲתֵרָא דִּאֲתָ תַמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדֹרֹמָא
וּלְמִדְיָנָחָא וּלְמַעֲרָבָא : טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְנָה וְלִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם :
כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְנָה
וְלִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם : אַרְי יָת כָּל אֲרָעָא דִּי אֶת חֲזִי
לְךָ אֶתְנַנְנָה וְלִכְנִיךָ עַד עָלָם : טז וְשִׁמְתִּי אֶת־זִרְעֶךָ
כְּעַפְרַי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יִוְכַל אִישׁ לְמָנוֹת
אֶת־עַפְרַי הָאָרֶץ גַּם־זִרְעֶךָ יִמְנָה : וְשִׁמְתִּי אֶת־
זִרְעֶךָ כְּעַפְרַי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יִוְכַל אִישׁ לְמָנוֹת
אֶת־עַפְרַי הָאָרֶץ גַּם־זִרְעֶךָ יִמְנָה : וְאֲשֹׁי יָת בְּנֶיךָ
סָגִיאִין כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא כָּמָא דִּי לֹא אָפְשֹׁר לְגַבַּר
לְמַמְנִי יָת עַפְרָא דְּאַרְעָא אַף בְּנֶיךָ לֹא יִתְמַנּוּן :
יז קוּם הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצִי לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי לְךָ
אֶתְנַנְנָה : קוּם הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצִי לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי
לְךָ אֶתְנַנְנָה : קוּם הַלִּיךְ בְּאַרְעָא לְאַרְכָּה וּלְפָתִיָּה
אַרְי לְךָ אֶתְנַנְנָה : יח וַיֵּאֱהֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֵׁב
בְּאַלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיְבָנִישֵׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה : וַיֵּאֱהֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֵׁב בְּאַלְנֵי מִמְרָא
אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיְבָנִישֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה : כ וּפְרַס
אַבְרָם וְאַתָּא וַיִּתֵּב בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא דִּי בְּחִבְרוֹן
וַיִּבְנֵא תַמָּן מִדְּבָחָא קָדָם יִי :

רביעי א ויהי בימי אמרפל מלך־שנער אריוף
מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך
גוים: ויהי בימי אמרפל מלך־שנער אריוף מלך
אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים:
והנה ביומי אמרפל מלכא דכבל אריוף מלכא
דאלסר כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא
דעממי: ד עשו מלחמה את־ברע מלך סדם
ואת־ברשע מלך עמרה שנאב א מלך אדמה
ושמאבר מלך כתיב צביים קרי צבואים ומלך
בלע היא־צער: עשו מלחמה את־ברע מלך סדם
ואת־ברשע מלך עמרה שנאב א מלך אדמה
ושמאבר מלך צבואים ומלך בלע היא־צער: סדרו
(נ"י עבדו) קרבא עם ברע מלכא דסדם ועם
ברשע מלכא דעמרה שנאב מלכא דאדמה
ושמאבר מלכא דצבואים ומלכא דבלע היא צער:
ג כל־אלה חבדו אל־עמק השדים הוא ים
המלח: כל־אלה חבדו אל־עמק השדים הוא ים
המלח: כל אלין אתכנשו למישר חקליא הוא
אתר ימא דמלחא: ד שתים עשרה שנה עבדו
את־כדרלעמר ושלש־עשרה שנה מרדו:
שתים עשרה שנה עבדו את־כדרלעמר ושלש־
עשרה שנה מרדו: תרתי עשר שנין פלחו ית
כדרלעמר ותלת עשרי שנין מרדו: ה ובארבע
עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר
אתו ויכו את־רפאים בעשתרת קרנים ואת־
הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים:
ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים
אשר אתו ויכו את־רפאים בעשתרת קרנים
ואת־הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים:
ובארבע עשרי שנין אתא כדרלעמר ומלכיא
דעמה ומחו ית גבריא די בעשתרות קרנים וית
תקיפיא דבהמתא וית אימתגי דבשוה קריתים:
ו ואת־החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר
עלה־מדר: ואת־החרי בהררם שעיר עד איל

פארן אשר על־המדר: וית חוראי די בטורהון
דשעיר עד מישר פארן דסמיה על מדברא:
ו וישבו ויבאו אל־עין משפט הוא קדש ויכו
את־כל־שדה העמלקי וגם את־האמרי הישב
בחצצן תמר: וישבו ויבאו אל־עין משפט הוא
קדש ויכו את־כל־שדה העמלקי וגם את־האמרי
הישב בחצצן תמר: ותבו ואתו למישר פלוג
דינא היא רקם ומחו ית כל חקל עמלקא ואף
ית אמורא דיתביב בעין גדי: ה ויצא מלך־סדם
ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך כתיב צביים
קרי צבואים ומלך בלע הוא־צער ויערכו אתם
מלחמה בעמק השדים: ויצא מלך־סדם ומלך
עמרה ומלך אדמה ומלך צבואים ומלך בלע
הוא־צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים:
ויפק מלכא דסדם ומלכא דעמרה ומלכא
דאדמה ומלכא דצבואים ומלכא דבלע היא צער
וסדרו עמהון קרבא במישר חקליא: ט את
כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים
ואמרפל מלך שנער ואריוף מלך אלסר
ארבעה מלכים את־החמשה: את כדרלעמר
מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער
ואריוף מלך אלסר ארבעה מלכים את־החמשה:
עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא
דעממי ואמרפל מלכא דכבל ואריוף מלכא
דאלסר ארבעה מלכין לקביל חמשא: י ועמק
השדים בארת בארת חמר וינסו מלך־סדם
ועמרה ויפלו־שמה והנשאים הרה נסו: י ועמק
השדים בארת בארת חמר וינסו מלך־סדם
ועמרה ויפלו־שמה והנשאים הרה נסו: ומישר
חקליא בירין בירין מסקן חמרא וערקו מלכא
דסדם ועמרה ויפלו תמן ודאשתארו לטורא
ערקו: יא ויקחו את־פל־רכש סדם ועמרה
ואת־פל־אכלם וילכו: ויקחו את־פל־רכש סדם
ועמרה ואת־פל־אכלם וילכו: ושבו ית כל קנינא

דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו: י ויקחו את־לוט ואת־רכשו בן־אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם: ויקחו את־לוט ואת־רכשו בן־אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם: וישבו ית לוט וית קניגה בר אחיהי דאברם ואזלו והוא יתב בסדום: י ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר והם בעלי ברית־אברם: ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר והם בעלי ברית־אברם: ואתא משיזבא וחי לאברם עבראָה והוא שרי במישרי ממרא אמוראָה אחיהי דאשפול ואחיהי דענר ואנני אנשי קנמה דאברם: י וישמע אברם כי נשפה אחיו וירק את־חניכיו וילדי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עד־דן: וישמע אברם כי נשפה אחיו וירק את־חניכיו וילדי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עד־דן: וישמע אברם ארי אשתבי אחיהי ונניז ית עולמוהי וילדי ביתה תלת מאה ותמני עסר וירדף עד דן: י ויחלק עליהם | לילה הוא ועבדיו ויפם וירדפם עד־חובה אשר משמאל לדמשק: ויחלק עליהם | לילה הוא ועבדיו ויפם וירדפם עד־חובה אשר משמאל לדמשק: ואתפלג עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחוננו ורדפנון עד חובה די מצפונא לדמשק: י וישב את כל־הרכש וגם את־לוט אחיו ורכשו השיב וגם את־הנשים ואת־העם: וישב את כל־הרכש וגם את־לוט אחיו ורכשו השיב וגם את־הנשים ואת־העם: ואתב ית כל קניגא ואף ית לוט בר אחיהי וקניגה אמיב ואף ית נשיא וית עמא: י ויצא מלך־סדם לקראתו אחרי שובו מהפכות את־כדרלעמר ואת־המלכים אשר אתו אל־עמק שוה הוא עמק המלך: ויצא מלך־סדם

לקראתו אחרי שובו מהפכות את־כדרלעמר ואת־המלכים אשר אתו אל־עמק שוה הוא עמק המלך: ונפק מלכא דסדום לקדמותה בתר דתב מלממחי ית כדרלעמר וית מלכיא די עמה למישר מפנא הוא אתר בית ריסא דמלכא: י ומלכי־צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: ומלכי־צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: ומלכי צדק מלכא דירושלם אפיק לחם וימר והוא משמש קדם אל עלאה: י ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: ויברכהו ויאמר בריך אברם לאל עלאה דקניגה שמיא וארעא: י וברוך אל עליון אשר־מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מפל: וברוך אל עליון אשר־מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מפל: וברוך אל עלאה דמסר סנאך בידך ויהב לה חד מן עסרא מפלא: י חמישי כא ויאמר מלך־סדם אל־אברם תנלי הנפש והרכש קח־לך: ויאמר מלך־סדם אל־אברם תנלי הנפש והרכש קח־לך: ויאמר מלכא דסדום לאברם הב לי נפשתי וקניגא (ג"א סב) דבר לך: י ויאמר אברם אל־מלך סדם הרמתי ידי אליהוה אל עליון קנה שמים וארץ: ויאמר אברם אל־מלך סדם הרמתי ידי אליהוה אל עליון קנה שמים וארץ: ויאמר אברם למלכא דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי קדם אל עלאה דקניגה שמיא וארעא: י מחוט ועד שרוף־נעל ואם־אקח מפל־אשר־לך ולא תאמר אני העשרתי את־אברם: י אם־מחוט ועד שרוף־נעל ואם־אקח מפל־אשר־לך ולא תאמר אני העשרתי את־אברם: אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מפל די לך ולא תימר אגנא אעתיית ית אברם: י בלעני רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו

אֶתִּי עֲנֵה אֲשַׁכֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם:
 בְּלֻעֵי רֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלְקֵי הָאֲנָשִׁים
 אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵה אֲשַׁכֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ
 חֵלְקָם: לַחֹד (בְּכָל הַס' בַּר) מִדְּאָכְלוֹ עוֹלֵמָיָא
 וְחֵלְקֵי גִבְרִיָּא דִּי אָזְלוּ עִמִּי עֲנֵה אֲשַׁכֵּל וּמִמָּרָא
 אֲנִי וְקַבְלוֹן חֲלָקְהוֹן: ס א אַחֵר | הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה הֵיחָא דְּבִרְיָהּ אֶל־אֲבָרָם בְּמַחֲזָה
 לְאִמְרֵי אֶל־תִּירָא אֲבָרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לֹךְ שְׁכָרְךָ
 הִרְבָּה מְאֹד: אַחֵר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵיחָא
 דְּבִרְיָהּ אֶל־אֲבָרָם בְּמַחֲזָה לְאִמְרֵי אֶל־תִּירָא
 אֲבָרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לֹךְ שְׁכָרְךָ הִרְבָּה מְאֹד: בְּתוֹ
 פִּתְגָמָיָא הָאֵלֶּין הָווּ פִּתְגָמָא דִּי עִם אֲבָרָם
 בְּנִבְוָאָה לְמִימַר לֹא תִדְחַל אֲבָרָם מִימְרֵי תְּקוּף
 לֹךְ אֲגֵרְךָ סָגִי לַחֲדָא: ג וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנִי יְהוָה
 מַה־תִּתֶּנְךָ לִּי וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ עִירִי וּבִן־מֶשֶׁק בֵּיתִי
 הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנִי יְהוָה
 מַה־תִּתֶּנְךָ לִּי וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ עִירִי וּבִן־מֶשֶׁק בֵּיתִי
 הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר: וַאֲמַר אֲבָרָם יְיָ אֱלֹהִים מַה
 תֵּתֶן לִי וְאֵנָּה אֲזִיל בְּלֹא וְלֹד וּבִר פִּרְנָסָא הָדִין
 דְּכַבִּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁקָּאָה אֱלִיעֶזֶר: ג וַיֹּאמֶר אֲבָרָם
 הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:
 וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי
 יוֹרֵשׁ אֹתִי: וַאֲמַר אֲבָרָם הָא לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד
 וְהָא בֶר בֵּיתִי יִרִית יִתִּי: ד וְהִנֵּה דְּבִרְיָהּ אֱלִיעֶזֶר
 לְאִמְרֵי לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אֵם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיד
 הוּא יִירָשְׁךָ: וְהִנֵּה דְּבִרְיָהּ אֱלִיעֶזֶר לְאִמְרֵי לֹא
 יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אֵם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיד הוּא יִירָשְׁךָ:
 וְהָא פִּתְגָמָא דִּי עִמָּה לְמִימַר לֹא יִרְתֶּנְךָ דִּין
 אֱלֹהִין בִּר דְּתוֹלִיד הוּא יִרְתֶּנְךָ: ה וַיֹּצֵא אֹתוֹ
 הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר
 הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה
 יְהִי זִרְעֶךָ: וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא
 הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם
 וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יְהִי זִרְעֶךָ: וְאִפִּיק יְתָה לְבָרָא

וַאֲמַר אִסְתָּכִי כַּעַן לְשִׁמְיָא וּמִנִּי כּוֹכְבֵּיָא אִם תְּכּוּל
 לְמִמִּנִּי יְתַהוֹן וַאֲמַר לֵה פְדִין יְהוֹן בְּנִי: ו וַהֲאִמֵּן
 בִּיהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: וְהִיאֵמֵן בִּיהוָה
 וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: וְהִיאֵמֵן בְּמִימָרָא דִּי וַיַּחְשְׁבֶהָ
 לֵה לְזָכוֹ:

שִׁשׁ וַיֹּאמֶר אֱלִיעֶזֶר אֲדֹנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
 מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֱלִיעֶזֶר אֲדֹנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
 מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְרִשְׁתָּהּ: וַאֲמַר לֵה אֲנָּה יְיָ דַּפְקֶתְךָ מֵאוּרָא
 דְּכַשְׂדִּי לְמִתָּן לְךָ יְתָ אֶרֶץ קָדָא לְמִירְתָּה:
 ז וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:
 וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה: וַאֲמַר
 יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲדֹנִי אֶרְתִּינָה: ח וַיֹּאמֶר אֱלִיעֶזֶר
 קַח־הָ לִּי עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְעוֹ מִשְׁלֶשֶׁת וְאִיל
 מִשְׁלֶשׁ וְתוֹר וְגוֹזֵל: וַיֹּאמֶר אֱלִיעֶזֶר קַח־הָ לִּי עֲגֻלָּה
 מִשְׁלֶשֶׁת וְעוֹ מִשְׁלֶשֶׁת וְאִיל מִשְׁלֶשׁ וְתוֹר וְגוֹזֵל:
 וַאֲמַר לֵה קִרְב קָדָמִי עֲגֻלִּין תִּלְתָּא וְעִזִּין תִּלְתָּא
 וְדִכְרִין תִּלְתָּ וּשְׁפִינָא וּבִר יוֹנָא: י וַיִּקְחֻהוּ אֹתִי
 כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ
 לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתָר: וַיִּקְחֻהוּ
 אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ
 לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתָר: וְקִרְב
 קָדָמוֹהִי יְתָ כָּל אֵלֶּין וּפְלִיג יְתַהוֹן בְּשׁוּה וַיַּהֲב
 פְּלִגְיָא פְּלוּג לְקַבֵּל חֲבֵרָה וַיְתָ עוּפָא לֹא פְּלִיג:
 יא וַיִּרְד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:
 וַיִּרְד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וְנִחַת
 עוּפָא עַל פְּגִלָּא וְאַפְרָח יְתַהוֹן אֲבָרָם: יב וַיְהִי
 הַשְּׂמֵשׁ לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נָפְלָה עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה
 אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֻלָּה נָפְלָת עֲלֵיו: וַיְהִי הַשְּׂמֵשׁ
 לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נָפְלָה עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה אִימָה
 חֲשֵׁכָה גְדֻלָּה נָפְלָת עֲלֵיו: וְהוּא שְׂמֵשׁ לְמִיעַל
 וּשְׁנָתָא נָפְלָת עַל אֲבָרָם וְהָא אִימָה קָבֵל סָגִי
 נָפְלָת עֲלוֹהִי: יג וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְּעַ

כִּי־גַר | יְהִיָּה זֶרַעַךְ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים
וְעָנִי אַתֶּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם
יָדַע תֵּדַע כִּי־גַר | יְהִיָּה זֶרַעַךְ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם
וְעַבְדִּים וְעָנִי אַתֶּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַאֲמַר
לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אֲרִי דִרְיִן יְהוֹן בְּנִיד בְּאַרְעָא
דְּלֹא דִלְהוֹן וְיִפְלְחוֹן בְּהוֹן וַיַּעֲנִן יְתַהוֹן אַרְבַּע
מָאָה שָׁנִין: ה' וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דִּן
אֹנְכִי וְאַחֲרֵיכֶן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל: וְגַם אֶת־הַגּוֹי
אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דִּן אֹנְכִי וְאַחֲרֵיכֶן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל:
וְאַף יֵת עֲמָא דִּיפְלְחוֹן בְּהוֹן דִּיין אָנָּא וּבִתְרָא בִּן
יִפְקוֹן בְּקִנְיָנָא סְגִי: וַיֹּאמְרוּ תְּבוּאָה אֶל־אַבְרָהָם
בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: וַיֹּאמְרוּ תְּבוּאָה
אֶל־אַבְרָהָם בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: וְאַתָּה
תִּיעוֹל לֹת אֲבִהֶתְךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֹי טָבָא:
וְדוֹר רַבִּיעִי יֵשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלָם עוֹן
הָאִמְרִי עַד־הַנֵּה: וְדוֹר רַבִּיעִי יֵשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי
לֹא־שָׁלָם עוֹן הָאִמְרִי עַד־הַנֵּה: וְדָרָא רַבִּיעֲאָה
יְתוּבוֹן הֵכָא אֲרִי לֹא שְׁלִים חוּבָא דְאַמוֹרָאָה עַד
כְּעַן: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הָיָה וְהִנֵּה
תַּנּוּר עָשָׂן וּלְפִיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגּוֹזִים
הָאֵלֶּה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הָיָה וְהִנֵּה תַּנּוּר
עָשָׂן וּלְפִיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגּוֹזִים הָאֵלֶּה:
וְהוּא שְׁמָא עֶלְת וּקְבֵלָא הָוָה וְהָא תַּנּוּר דְּתַנּוּ
וּבְעוֹר דְּאַשְׁתָּא דִּי עָדָא בֵּין פְּלִגְיָא הָאֵלִין:
ה' בְּיוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית
לֵאמֹר לְזֶרַעַךְ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: בְּיוֹם הַהוּא
כָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרַעַךְ נָתַתִּי
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל
נְהַר־פָּרָת: בְּיוֹמָא הַהוּא גִּזַּר יְיָ עִם אַבְרָם קִנְיָם
לְמִימְרָא לְבָנִיד יְהִיבִית יֵת אַרְעָא הָדָא מִן נְהַרָא
דְּמִצְרַיִם וְעַד נְהַרָא רַבָּא נְהַרָא פָּרָת: יֵת אֶת־
הַקִּינִי וְאֶת־הַקִּנְיָנִי וְאֶת הַקְּרָמְנִי: אֶת־הַקִּינִי
וְאֶת־הַקִּנְיָנִי וְאֶת הַקְּרָמְנִי: יֵת שְׁלֵמָא יְיָ וְיֵת קִנְיָנִי

וְיֵת קְדֻמוֹנָא: כ' וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרָזִי וְאֶת־
הַרְפָּאִים: וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרָזִי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
וְיֵת חֲתָנִי וְיֵת פְּרָזָאִי וְיֵת גְּבֵרָאִי: כ"א וְאֶת־
הָאִמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת־
הַיְבוּסִי: וְאֶת־הָאִמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי
וְאֶת־הַיְבוּסִי: וְיֵת אִמּוֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת
גְּרָגְשָׁאִי וְיֵת יְבוּסָאִי: ס"א וְשָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא
יֵלְדָה לוֹ וְלֹא שִׁפְחָה מִצְרַיִת וְשִׁמָּה הֵגֵר: וְשָׂרִי
אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יֵלְדָה לוֹ וְלֹא שִׁפְחָה מִצְרַיִת
וְשִׁמָּה הֵגֵר: וְשָׂרִי אִתְּ אַבְרָם לֹא יֵלְדַת לֵה וְלֹא
אִמְתָּא מִצְרַיִתָא וְשִׁמָּה הֵגֵר: כ' וְהָאִמְרִי שָׂרִי
אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדַת בִּאֲנָא
אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם
לְקוֹל שָׂרִי: וְהָאִמְרִי שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא
עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדַת בִּאֲנָא אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלִי אֲבָנָה
מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי: וְאִמְרַת שָׂרִי
לְאַבְרָם הָא כְּעַן מִנְּעִנִי יְיָ מִלְּמִילַד עוֹל כְּעַן לֹת
אִמְתִּי מָה אִם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקָבִיל אַבְרָם לְמִימְרָא
שָׂרִי: וְהִתְקַח שָׂרִי אִשְׁתְּ־אַבְרָם אֶת־הֵגֵר
הַמִּצְרַיִת שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשִׁבְתָּ
אַבְרָם בְּאַרְץ כְּנַעַן וְתַתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָם אִשָּׁה
לוֹ לְאִשָּׁה: וְהִתְקַח שָׂרִי אִשְׁתְּ־אַבְרָם אֶת־הֵגֵר
הַמִּצְרַיִת שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אַבְרָם
בְּאַרְץ כְּנַעַן וְתַתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה:
וּבְדִבְרַת שָׂרִי אִתְּ אַבְרָם יֵת הֵגֵר מִצְרַיִתָא אִמְתָּהּ
מִסּוּף עֶשְׂרִי שָׁנִין לְמִתְבָּא אַבְרָם בְּאַרְעָא דְּכְנַעַן
וְיִהְיֶה יֵתָה לְאַבְרָם בְּעִלְיָה לֵה לְאַנְתּוֹ: ה' וַיָּבֹא
אֶל־הֵגֵר וְתַהֲרָא וְתַהֲרָא כִּי הָרְתָהּ וְתַקַּל גְּבִרְתָּהּ
בְּעִינֶיהָ: וַיָּבֹא אֶל־הֵגֵר וְתַהֲרָא וְתַהֲרָא כִּי הָרְתָהּ
וְתַקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעִינֶיהָ: וְעַל לֹת הֵגֵר וְעִדִּיאת
וְחִזַּת אֲרִי עִדִּיאת וְקִלְתָּ וְכַנְתָּהּ בְּעִינֶיהָ:
ה' וְהָאִמְרִי שָׂרִי אֶל־אַבְרָם חֲמִסִּי עֲלִידָא אֹנְכִי
נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקָד וְתַהֲרָא כִּי הָרְתָהּ וְאִקַּל
בְּעִינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינִידָא: וְהָאִמְרִי שָׂרִי

וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאכָא דִּי הָא אַתְּ מַעֲדִיא וְתִלְדִּין בֶּר
וְתִקְרִין שְׁמָהּ יִשְׁמַעְאֵל אַרְי קבִּיל יְיָ צְלוּתֵיהּ:
יִּוְהוּא יְהִיֹּה פֶּרָא אֲדָם יְדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוּ
וְעַל־פִּנֵּי כְּל־אֲחָיו יִשְׁכֹּן: וְהוּא יְהִיֹּה פֶּרָא אֲדָם
יְדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוּ וְעַל־פִּנֵּי כְּל־אֲחָיו יִשְׁכֹּן: וְהוּא
יְהִי מְרוֹד בְּאַנְשָׁא הוּא יְהִי צְרִיךְ לְכָלָּא וְיִדָּא
דְּבָנֵי אַנְשָׁא יְהוֹן צְרִיכִין לָהּ וְעַל אַפִּי כָל אַחוּהִי
יִשְׁרִי: י וְתִקְרָא שְׁם־יְהוֹה הַדְּבָר אֱלִיָּה אַתָּה
אַל רָאִי כִּי אֲמֹרָה הֵגֶם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי רְאִי:
וְתִקְרָא שְׁם־יְהוֹה הַדְּבָר אֱלִיָּה אַתָּה אַל רָאִי כִּי
אֲמֹרָה הֵגֶם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי רְאִי: וְצִלְיַאת
בְּשִׁמָּא דִּי דַּמְתַּמְלֵל עֲמָה אֲמַרְתָּ אַתְּ הוּא אֱלֹהָא
דְּחַזִּי כְּלָא אַרְי אֲמַרְתָּ הִכְרַם הִכָּא (נ"י הָאף
אַנָּא) שְׂרַתִּי חֲזִיא בְּתֵר דְּאַתְגְּלִי לִי: י עַל־כֵּן
קָרָא לְבָאָר בָּאָר לְחִי רְאִי הֵנָּה בִּין־קֹדֶשׁ וּבִין
בְּרֵד: עַל־כֵּן קָרָא לְבָאָר בָּאָר לְחִי רְאִי הֵנָּה
בִּין־קֹדֶשׁ וּבִין בְּרֵד: עַל כֵּן קָרָא לְבָאָר בָּאָר
דְּמִלְאָךְ קִימָא אַתְּחִזִּי עֲלֶיהָ הָא (הִיא) בִּין רָקִם
וּבִין חֲגָרָא: יא וְתִלְדֹּה הֵגֶר לְאַבְרָם בֶּן וִיקְרָא
אַבְרָם שְׁם־בְּנֹו אֲשֶׁר־יִלְדָּה הֵגֶר יִשְׁמַעְאֵל:
וְתִלְדֹּה הֵגֶר לְאַבְרָם בֶּן וִיקְרָא אַבְרָם שְׁם־בְּנֹו
אֲשֶׁר־יִלְדָּה הֵגֶר יִשְׁמַעְאֵל: וְיִלְדִּית הֵגֶר לְאַבְרָם
בֶּר וִיקְרָא אַבְרָם שׁוּם בְּרָה דִּילִידַת הֵגֶר יִשְׁמַעְאֵל:
יג וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלִדְתָּ
הֵגֶר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים
שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלִדְתָּ־הֵגֶר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל
לְאַבְרָם: וְאַבְרָם בֶּר תִּמְנֵן וְשֵׁת שְׁנִין בֶּר יִלְדִּית
הֵגֶר יֵת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: ס א וְהִי אַבְרָם
בֶּן־תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתִשְׁעִים שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוֹה
אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהִלָּה
לִפְנֵי וְהִיָּה תְּמִים: וְהִי אַבְרָם בֶּן־תִּשְׁעִים שָׁנָה
וְתִשְׁעִים שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוֹה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהִלָּה לִפְנֵי וְהִיָּה תְּמִים: וְהִיָּה
אַבְרָם בֶּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעִים שְׁנִין וְאַתְגְּלִי יְיָ לְאַבְרָם

אֶל־אַבְרָם חֲמִסִּי עֲלִיד אֲנִכִּי נָתַתִּי שְׁפָחָתִי בְּחִיקָךְ
וְתֵרָא כִּי הָרַתָּה וְאִקַּל בְּעִינָיָה יִשְׁפֹּט יְהוֹה בִּינִי
וּבִינֵיךְ: וְאֲמַרְתָּ שְׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי עַלְךָ אֲנָא
יְהִיבִית אֲמַתִּי לָךְ וְחֻזַּת אַרְי עֲדִיאת וְקִלִּית
בְּעִינָיָה דִּין יְיָ בִּינִי וּבִינֵךְ: ו וַיֹּאמֶר אַבְרָם
אֶל־שְׂרִי הֵנָּה שְׁפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב
בְּעִינֵיךָ וְתַעֲנֶנָּה שְׂרִי וְתִבְרַח מִפְּנֵיהָ: וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֶל־שְׂרִי הֵנָּה שְׁפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב
בְּעִינֵיךָ וְתַעֲנֶנָּה שְׂרִי וְתִבְרַח מִפְּנֵיהָ: וְאִמַּר אַבְרָם
לְשְׂרִי הָא אֲמַתִּיךָ בִּידְךָ עֲבִידִי לָהּ כְּדַתְקִין
בְּעִינֵיכִי וְעִנִּיתָה שְׂרִי וְעֲרַקְתָּ מִקְּדָמָהּ:
י וַיִּמְצְאָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה עַל־עֵין הַמִּים בְּמִדְבָּר
עַל־הָעֵין בְּרֵדְךָ שׁוּר: וַיִּמְצְאָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה
עַל־עֵין הַמִּים בְּמִדְבָּר עַל־הָעֵין בְּרֵדְךָ שׁוּר:
וְאִשְׁכַּחַהּ מִלְאָכָא דִּי עַל עֵינָא דְמֵיא בְּמִדְבָּרָא
עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְחֲגָרָא: יג וַיֹּאמֶר הֵגֶר שְׁפָחַת
שְׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמַר מִפְּנֵי
שְׂרִי גְבַרְתִּי אֲנִכִּי בְּרַחַת: וַיֹּאמֶר הֵגֶר שְׁפָחַת
שְׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שְׂרִי
גְבַרְתִּי אֲנִכִּי בְּרַחַת: וְאִמַּר הֵגֶר אֲמַתָּא דְשְׂרִי מִנִּי
אַתְּ אֲתִיא וְלֹאן אַתְּ אֲזִלָּא וְאֲמַרְתָּ מִן קֹדֶם שְׂרִי
רַבְנִיתִי אֲנָא עֲרָקָא (נ"י עֲרַקְתָּ): ט וַיֹּאמֶר לָהּ
מִלְאָךְ יְהוֹה שׁוּבִי אֶל־גְּבַרְתְּךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת
יְדֶיהָ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה שׁוּבִי אֶל־גְּבַרְתְּךָ
וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֶיהָ: וְאִמַּר לָהּ מִלְאָכָא דִּי תִּיבִי
לֹות רַבּוֹתֶיךָ וְאִשְׁתַּעַבְדִּי תַּחַת יְדֶיהָ: י וַיֹּאמֶר
לָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה הִרְבָּה אֲרַבָּה אֶת־זִרְעֶךָ וְלֹא
יִסְפָּר מִרְבּ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה הִרְבָּה אֲרַבָּה
אֶת־זִרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ: וְאִמַּר לָהּ מִלְאָכָא דִּי
אַסְגָּאָה אִסְגִּי יֵת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנֵּן מִסְגִּי:
יא וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה הִנֵּךְ הִרָּה וְיִלְדֶתָ בֶּן
וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוֹה אֶל־עֲנִידְךָ:
וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוֹה הִנֵּךְ הִרָּה וְיִלְדֶתָ בֶּן
וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוֹה אֶל־עֲנִידְךָ:

וַאֲמַר לֵה אָנָּה אֵל שְׂדֵי פֶלַח קְדָמִי וְהוּי שְׁלִים:
בַּוַּתְּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אוֹתְךָ
בְּמֵאֹד מֵאֹד: וַתְּנֶה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה
אוֹתְךָ בְּמֵאֹד מֵאֹד: וְאַתָּן קָזְמִי בֵּין מִימְרִי וּבֵינְךָ
וְאַסְגִּי יָתֶךָ לַחֲדָא לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל־פָּנָיו
וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל־פָּנָיו
וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: וַנִּפֹּל אַבְרָם עַל אֶפְסוֹתָי
וּמְלִיל עֲמָה יי לְמִימְרִי: ד אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ
וְהָיִיתְי לְאֵב הַמֶּזֶן גוֹיִם: אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ
וְהָיִיתְי לְאֵב הַמֶּזֶן גוֹיִם: אָנָּה הָא (בנ"י איננו גִּזְרִי)
קָזְמִי עֲמֹךְ וְתַהֲי לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין: ה וְלֹא־יִקְרָא
עוֹד אֶת־שְׁמֹךְ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֹךְ אַבְרָהָם כִּי
אַבְרָהָם גוֹיִם נִתְּתִיד: וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֹךְ
אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֹךְ אַבְרָהָם כִּי אַבְרָהָם גוֹיִם
נִתְּתִיד: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יֵת שְׁמֹךְ אַבְרָם וְהָיָה
שְׁמֹךְ אַבְרָהָם אֲרִי אֵב סְגִי עֲמִמִּין יִהְיֶתְךָ:
ו וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מֵאֹד וְנִתְּתִיד לְגוֹיִם
וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ: וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מֵאֹד
וְנִתְּתִיד לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ: וְאַפִּישׁ יָתֶךָ
לַחֲדָא לַחֲדָא וְאַתְּנַנְךָ לְכַנְשִׁין וּמְלָכִין דְּשְׁלִיטִין
בְּעַמְמֵי מִנְךָ יִפְקוּן:

שבעי ז והקמתי את־בריתי ביני ובינך ובין ורעך
אחריך לדורתם לברית עולם להיות לך
לאֱלֹהִים ולורעך אחריך: והקמתי את־בריתי
ביני ובינך ובין ורעך אחריך לדורתם לברית עולם
להיות לך לאֱלֹהִים ולורעך אחריך: ואקים ית
קמי בין מימרי ובינך ובין בנך בתוך לדריהון
לקים עלם למחוי לך לאלהא ולבנך בתוך:
ח ונתתי לך ולורעך אחריך את ארץ מגריך
את כל־ארץ פנען לאחזת עולם והייתי להם
לאֱלֹהִים: ונתתי לך ולורעך אחריך את ארץ
מגריך את כל־ארץ פנען לאחזת עולם והייתי
להם לאֱלֹהִים: ואמן לך ולבנך בתוך ית ארעא
תותבותך ית כל ארעא דכנען לאחסנת עלם

קבלית צלותך הא ברכית יתה ואפש יתה ואסגי
יתה לחדא לחדא תרין עשר וברכינא יליד
ואתננה לעם סגי: כא ואת־בריתי אקים את־
יצחק אשר תלד לך שרה למועד הנה בשנה
האחרת: ואת־בריתי אקים את־יצחק אשר תלד
לך שרה למועד הנה בשנה האחרת: וית קמי
אקים עם יצחק די תליד לך שרה לזמנא הדין
בשפא אחרנתא: כב ויכל לדבר אתו ויעל
אלהים מעל אברהם: וכל לדבר אתו ויעל
אלהים מעל אברהם: ושיצי למללא עמה
ואסתלק קרא די מעלווהי דאברהם: כג ויקח
אברהם את־ישמעאל בנו ואת כל־ילידי ביתו
ואת כל־מקנת כספו כל־זכר באנשי בית
אברהם וימל את־בשר ערלתם בעצם היום
הזה כאשר דבר אתו אלהים: ויקח אברהם
את־ישמעאל בנו ואת כל־ילידי ביתו ואת כל־
מקנת כספו כל־זכר באנשי בית אברהם וימל
את־בשר ערלתם בעצם היום הזה כאשר דבר
אתו אלהים: ודבר אברהם ית ישמעאל ברה וית
כל ילידי ביתה וית כל זביני כספה כל דכורא
באנשי בית אברהם וגזר ית בשרא דערלתהון
בכרן יומא הדין כמא די מליל עמה יי:

מפסור כד ואברהם בן־תשעים ותשע שנה
בהמלו בשר ערלתו: ואברהם בן־תשעים ותשע
שנה בהמלו בשר ערלתו: ואברהם בר תשעין
ותשע שנין כד גזר בשרא דערלתה: כה
וישמעאל בנו בן־שלוש עשרה שנה בהמלו
את בשר ערלתו: וישמעאל בנו בן־שלוש עשרה
שנה בהמלו את בשר ערלתו: וישמעאל ברה בר
תלת עשרי שנין כד גזר ית בשרא דערלתה: כו
בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל
בנו: בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל
בנו: בכרן יומא הדין אתגזר (נ"י גזר) אברהם
וישמעאל ברה: כז וכל־אנשי ביתו יליד פית

אל־אברהם שרי אשתך לא־תקרא את־שמה
שרי כי שרה שמה: ויאמר אלהים אל־אברהם
שרי אשתך לא־תקרא את־שמה שרי כי שרה
שמה: ואמר יי לאברהם שרי אתתך לא תקרי ית
שמה שרי ארי שרה שמה: כז וברכתי אותה וגם
נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים
מלכי עמים ממנה יהיו: וברכתי אותה וגם נתתי
ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים
ממנה יהיו: ואברך יתה ואף אתן מנה לך בר
ואברכנה ותהי לכנשין מלכין דשליטין בעממא
מנה יהו: כח ויפל אברהם על־פניו ויצחק
ויאמר בלבו הלבן מאה־שנה וילד ואם־שרה
הבת־תשעים שנה תלד: ויפל אברהם על־פניו
ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה־שנה וילד ואם־
שרה הבת־תשעים שנה תלד: ויפל אברהם על
אפוהי וחדי ואמר בלבה הלבר מאה שנין יהי
ולד ואם שרה הבת תשעין שנין תליד: כט ויאמר
אברהם אל־האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך:
ויאמר אברהם אל־האלהים לו ישמעאל יחיה
לפניך: ואמר אברהם קדם יי לוי ישמעאל יתקם
קדמך: לו ויאמר אלהים אבל שרה אשתך
ילדת לך בן וקראת את־שמו יצחק והקמתי
את־בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:
ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן
וקראת את־שמו יצחק והקמתי את־בריתי אתו
לברית עולם לזרעו אחריו: ואמר יי בקושטא
שרה אתתך תליד לך בר ותקרי ית שמה יצחק
ואקים ית קמי עמה לקים עלם לכנוהי בתרוהי:
ד ולישמעאל שמעתיה הנה | ברכתי אתו
והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד
שנים־עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול:
ולישמעאל שמעתיה הנה | ברכתי אתו והפריתי
אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים־עשר
נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול: ועל ישמעאל

ומקנת־כסף מאת בן־גכר נמלו אתו: וכל־אנשי ביתו ילד פֹּת ומקנת־כסף מאת בן־גכר נמלו אתו: וכל אנשי ביתה ילדי ביתא וזביני כספא

מן בר עממין אתגזרו (נ"י גזרו) עמה: וכל־אנשי ביתו ילד פֹּת ומקנת־כסף מאת בן־גכר נמלו אתו: פ פ פ קב"ו פסוקים, נמל"ו סימן, מכונדב"י סימן.

הפטרה לפרשת לך־לך בישיעה פרק מ"א

ז למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מיהוה ומאלהי משפטי יעבור: ה הלוא ידעת אם־לא שמעת אלהי עולם | יהוה בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו: ט נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה: י ויעפו נערים ויגעו ובחורים כשול יכשלו: יא וקוץ יהוה יחליפו כח יעלו אבר פנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו: יב מא החרשיו אלי אלים ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט נקרה: יג מי העיר ממוזח צדק יקראתו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו: יד ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא: י ה־מ־פעל ועשה קרא חדרות מראש אני יהוה ראשון ואת־אחרנים אני־הוא: ה ראו אלים וייראו קצות הארץ יחדרו קרבו ויאתיו: ו איש את־רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק: ו יחזק חרש את־צרף מחליק פטיש את־הולם פגעס אמר לדבך טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט: ה ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ט אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי־אתה בחרתיך ולא מאסתך: י אל־תירא כִּי־עמך אני אל־תשתע כִּי־אני אלהיך אמצתיך אפ־עזרתיך אפ־תמכתך בימין צדקי: יא הן יבשו ויכלמו כל הגזירים כד יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך: יב תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך: יג כי אני יהוה אלהיך מחזק מינג האמר לך אל־תירא אני עזרתיך: יד אל־תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם־יהוה וגאלך קדוש ישראל: ט הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמין תשים: ט תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל תתהלל:

יום שני

י מרחשוון

בעבר נהגו בקהילות אשכנז לצום לאחר חג הסוכות ולאחר חג הפסח - בימים שני, חמישי ושני בשבוע לאחר החג. בימינו לא נהוג להתענות בתעניות אלה, אך אלו הם ימי רצון וצריך להוסיף בהם בשמחה של מצווה.²

2. התועודות תשמ"ח ח"ג עמ' 258 ואילך.

שבת קודש פרשת לך לך

ח מרחשוון

במוצאי שבת אפשר לראשונה לערוך קידוש לבנה. קידוש לבנה יש לערוך כשלבושים בבגדים נאים, ומתוך שמחה וריקודים.¹

1. רמ"א סי' תכו ס"ב. וראה מהרש"א לסנהדרין מב, א. סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 66.

לחיות עם הזמן

זמני השבוע

תאריך	עלות השחר		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
	72 ד'	120 ד'							
ו', ז' במרחשון	4.49	4.02	5.11	6.11	8.42	11.24	11.54	4.45.3	5.11
ז', ח' במרחשון	4.50	4.03	5.12	6.12	8.42	11.24	11.54	4.44.6	5.10
ח', ט' במרחשון	4.51	4.04	5.12	6.12	8.43	11.25	11.55	4.43.9	5.09
ט', י' במרחשון	4.52	4.04	5.13	6.13	8.43	11.25	11.55	4.43.2	5.09
י', י"א במרחשון	4.52	4.05	5.14	6.14	8.44	11.25	11.55	4.42.6	5.08
י"ב במרחשון	4.53	4.06	5.15	6.15	8.44	11.25	11.55	4.42.0	5.07
י"ג במרחשון	4.54	4.07	5.16	6.16	8.45	11.25	11.55	4.41.4	5.07
י"ד במרחשון	4.55	4.07	5.16	6.17	8.45	11.25	11.55	4.40.9	5.06

הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.

לוח ללימוד הרמב"ם

ז' במרחשון ה'תשפ"ה – י"ד במרחשון ה'תשפ"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' במרחשון	הל' תומאת אוכלין פרק י"ב.	הל' שנגות פרק י'.	מ"ע צח.
ז'	ח' במרחשון	פרק יג-טו.	פרק יא.	מ"ע צח.
ח'	ט' במרחשון	פרק טז. הל' כלים. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יב.	מ"ע צח.
ט'	י' במרחשון	פרק ג-ה.	פרק יג.	מ"ע קז.
י'	י"א במרחשון	פרק ו-ח.	פרק יד.	מ"ע קח.
י"ב	י"ב במרחשון	פרק ט-יא.	פרק טו.	מ"ע קא.
י"ג	י"ג במרחשון	פרק יב-יד.	הל' מחזורי נפיה. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע צט.
י"ד	י"ד במרחשון	פרק טו-יז.	פרק ב.	מ"ע ק.

זמני הדלקת הנרות

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
לך	16:04	17:22	16:25	17:23	16:13	17:21	16:26	17:24
וירא	16:00	17:18	16:21	17:19	16:09	17:17	16:22	17:20

לזכות אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' **אברהם משה דייטש** והרה"ח ר' **גבריאל גופין** שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' **זלמן יודא** ור' **יוסף יצחק**,
בני הרה"ח ר' **שלום ישעי'** ע"ה **דייטש**